

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Přírodovědecká fakulta

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

SMÍŠENÁ MANŽELSTVÍ V NIZOZEMSKU A V ČESKU

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Hana Morávková

Praha 2008

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Lenka Lachmanová

Ráda bych touto cestou poděkovala svojí školitelce Mgr. Lence Lachmanové, za věnovanou pozornost, trpělivost a mnoho věcných připomínek a dobrých rad. Rovněž bych chtěla poděkovat rodině za rady a celkovou pomoc při tvorbě této práce.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně, pod vedením školitelky Lenky Lachmanové, a že jsem všechny použité prameny řádně citovala. Svoluji k zapůjčení této práce pro studijní účely a souhlasím s tím, aby byla řádně vedena v evidenci vypůjčovatelů.

V Praze dne: 26/5/2008

.....

Abstrakt

Tato práce popisuje smíšená manželství v Nizozemsku a v Česku. Je zde sledována struktura smíšených manželství podle země původ (resp. státního občanství) migranta, poměru pohlaví majoritní populace uzavírající smíšené sňatky a míra rozvodovosti. Je zde také snaha nastínit roli kulturní vzdálenosti ve smíšených manželství. Je hledána závislost mezi podílem cizinců na populaci a smíšených manželství na celkovém počtu uzavřených sňatků. Za jedním z hlavních faktorů rozvodovosti jsou považovány fiktivní sňatky.

Klíčová slova: smíšená manželství, imigrant, integrace, kulturní vzdálenost, fiktivní sňatek

Abstract

This thesis describes mixed marriages in the Netherlands and the Czech Republic. The structure of mixed marriage by nationality, sex composition of nationals and divorce rate were observed. The Netherlands has function as standard and we could compare with it because there is the research of mixed marriage tradition. The article also use the term „cultural distance“ and its role in mixed marriages. We showed that there is a dependence between the number of foreigners and count of mixed marriage. The main factor of high divorce rate of mixed marriages seems to be potential the marriage of convenience.

Key words: mixed marriage, imigrant, integration, cultural distance, marriage of convenience

OBSAH

Seznam tabulek a grafů	6
Seznam obrázků	7
1. Úvod:	8
1.1. Cíle práce	8
1.2. Struktura práce	8
2. Teoretické a terminologické vymezení problematiky	10
2.1. Smíšená manželství – definice pojmu	10
2.2. Národ, etnicita a kultura	10
2.3. Kulturní vzdálenost	12
2.4. Imigrační a integrační politiky	13
2.5. Smíšená manželství a proces integrace	13
3. Metodika	15
4. Nizozemsko – migrace a smíšená manželství	17
4.1. Vývoj migrace v Nizozemsku	17
4.1.1. Slučování rodin a vytváření nových rodinných svazků	18
4.2. Integrační politika a naturalizace	19
4.3. Smíšená manželství v Nizozemsku	19
4.3.1. Struktura podle pohlaví a země původu	20
4.3.2. Korelační analýza – Nizozemsko	23
4.3.3. Rozvodovost	24
5. Česko – migrace a smíšená manželství	26
5.1. Migrační situace v Česku	26
5.1.1. Vývoj migrace v Česku	26
5.1.2. Imigrační politika	28
5.1.2. Integrační politika a naturalizace	29
5.2. Smíšená manželství	30
5.2.1. Struktura podle pohlaví a státního občanství	31
5.2.2. Korelační analýza smíšených manželství – Česko	33
5.2.3. Rozvodovost	34
6. Srovnání situace ve sledovaných zemích	37
6.1. Legislativa	37
6.2. Rozdíly ve vybraných charakteristikách.....	38

6.2.1. Podíl pohlaví na smíšených manželství	38
6.2.2. Státní občanství	39
6.2.3. Korelační analýza	39
6.2.4. Rozvodovost	39
7. Závěr	41
Seznam použité literatury	43

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tab. 1 Korelace mezi podílem vybraných skupin na cizincích a na smíšených manželství, Nizozemsko, 1996 –2006	23
Tab. 2 Riziko rozvodu v % podle země původu a složení páru, Nizozemsko, 2001	25
Tab. 3 Korelace mezi podílem vybraných skupin na cizincích a na smíšených manželství, Česko, 1995 –2006	34
Tab. 4 Smíšená manželství 2006	37
Tab. 5 Podíl pohlaví sňatkuschného obyvatelstva	39
Graf 1 Vývoj smíšených manželství z celkového počtu sňatků, Nizozemsko, 1996–2006	20
Graf 2 Vývoj podílu mužů a žen vstupujících do smíšených manželství, Nizozemsko, 1996–2006.....	21
Graf 3 Struktura smíšených manželství podle země původu nevěsty, Nizozemsko, 2006	22
Graf 4 Struktura smíšených manželství podle země původu ženicha, Nizozemsko, 2006	22
Graf 5 Vývoj zahraničního stěhování cizinců, Česko, 1995– 2007	26
Graf 6 Vývoj smíšených manželství z celkového počtu sňatků, Česko, 1995–2006	31
Graf 7 Vývoj podílu mužů a žen českého státního občanství vstupujících do smíšených manželství, Česko, 1995–2006	32
Graf 8 Struktura smíšených manželství podle státního občanství nevěsty, Česko, 1996 – 2006	32
Graf 9 Struktura smíšených manželství podle státního občanství ženicha, Česko, 1996 – 2006	33
Graf 10 Vývoj podílu rozvodů na uzavřených sňatcích, Česko, 1995-2006.....	35
Graf 11 Míra rozvodovosti podle délky manželství za vybraná státní občanství, Česko, 2006	36
Graf 12 Vývoj podílu smíšených manželství a cizinců v Nizozemsku a v Česku, 1995 – 2006.....	38

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 Podíl a struktura imigrační populace, Nizozemsko, 2006	18
Obr. 2 Riziko rozvodu manželství v %, muž migrant první generace a žena z Nizozemska, 2001	24
Obr. 3 Podíl a struktura osob cizího státního občanství, Česko, 2006	28

Kapitola 1

Úvod

Tato práce je okénkem do problematiky smíšených manželství mezi partnery z majoritní populace a partnery migranty. Je zaměřena spíše na vývoj a současnou situaci v Česku. Nizozemsko zde hraje roli „standardu“, se kterým je možno situaci smíšených manželství srovnávat. Práce se snaží poukázat na komplexnost problému a zároveň na jeho významnost v oblasti integrace. Jak uvádí Mittelbacha a Moor *„Četnost smíšených manželství je často považována za nejpřesvědčivější a nejobjektivnější indikátor úrovně, na jaké dochází k asimilaci menšiny“* (Mittelbach, Moor, 1968 podle Finnäs, 1988, s. 145). Díky těmto svazkům bývá umožněno dobré začlenění do majoritní společnosti. Je zřejmé, že integrace imigrantů do společnosti v Česku začíná být palčivou problematikou, kvůli významnému nárůstu přistěhovalců od 90. let. Začlenění cizinců do společnosti je cílem integrační politiky, pokud je tato politika neúspěšná, může vyčlenění cizinců na okraj společnosti způsobit řadu problémů. V souvislosti se smíšenými sňatky se v médiích setkáváme často s pojmem fiktivní manželství, které mohou i tak přispět k integraci partnera imigranta. Uzavřít sňatek s osobou z majoritní populace je zřejmě nejjednodušší cestou pro migranty ze třetích zemí, jak získat trvalý pobyt v zemi s vyšším HDP. Je tu nasnadě otázka co je horší, zda uzavřená fiktivní manželství, nebo ztížené podmínky smíšených manželství, která by jinak pomohla cizincům ke snadnějšímu začlenění do majoritní společnosti?

1.1. Cíle práce

Tato práce se snaží o analýzu současného stavu smíšených manželství v Česku a srovnává ji se situací v Nizozemsku, kde výzkum smíšených manželství má dlouhou tradici. Cílem analýzy je najít významné rozdíly, ale i naopak similarity, a diskutovat je. V neposlední řadě je cílem potvrdit, či vyvrátit vstupní výroky, které se týkají smíšených manželství v Česku.

Výrok 1: Smíšená manželství uzavírají více muži z majoritní populace.

Výrok 2: Podíl smíšených manželství na celkovém počtu uzavřených sňatků v daném roce vykazuje silnou závislost s podílem cizinců na celkové populaci v témže roce.

Výrok 3: Smíšená manželství vykazují vyšší rozvodovost.

Tyto výroky vycházejí z počátečního vstupu do této oblasti a jsou inspirovány nizozemským výzkumem. Jedná se o první pohled na celou situaci a jisté vymezení na poli působnosti.

1.2. Struktura práce

Bakalářská práce je rozdělena do sedmi kapitol včetně úvodní a závěrečné. Každá kapitola má vymezený okruh zájmu. Úvodní kapitola se snaží předeslat, na co je práce zaměřena. Druhá kapitola vymezuje terminologii pojmů, se kterými se v práci setkáváme. Najdeme zde vymezení nejen samotného pojmu smíšená manželství, ale i dalších termínů, která se s tématem váží. Třetí kapitola se zabývá metodikou, která byla použita při zpracování dat. Samotná analýza smíšených manželství se nachází ve čtvrté a páté kapitole. Smíšená manželství byla analyzována z hlediska národnostní struktury, podílu pohlaví majoritní populace na těchto sňatcích, a úrovni rozvodovosti. Šestá kapitola se snaží o porovnání provedených analýz a vyvození dílčích závěrů. V závěru práce jsou shrnuty hlavní výsledky.

Kapitola 2

Teoretické a terminologické vymezení problematiky

2.1. Smíšená manželství – definice pojmu

Termín „smíšená manželství“ je z pohledu demografie spojován s pojmem „exogamie“, který nastává, jestliže snoubenci pocházejí z odlišných etnických, národnostních, náboženských popřípadě jiných skupin. Tento termín je vymezen vůči „endogamii“, kdy oba manželé pocházejí ze stejné skupiny kmenové, rodové, sociální apod. „...*jestliže snoubenci pocházejí z různých skupin; pak se jedná o smíšená manželství...*“ (Pavlík, Kalibová, 2005, s. 78).

Mnohé z těchto skupin jsou statisticky obtížně zachytitelné popřípadě zpracovatelné. V Nizozemsku statistika sleduje osoby s cizím původem. V Česku se jedná o páry s odlišným státním občanstvím. I když vymezení smíšených manželství je podřízeno statistice, je zapotřebí si uvědomit, že za smíšenými manželstvími najdeme také odlišnou kulturu, jazyk a mnohdy i náboženství.

K uzavírání smíšených manželství docházelo v podstatě od vzniku rodových kmenů. V průběhu celé historie vzbuzovala tato manželství pozornost svojí odlišností a společnost si často kladla otázku, proč jsou vlastně uzavírána. Dříve docházelo ke sňatkům mezi členy různých kmenů a království, kde na cizince bylo pohlíženo jako na špiony nebo sloužili jako otroci. Někdy však došlo také k začlenění cizince do nové společnosti. Nelze však pominout skutečnost, že většinou měly tyto svazky účelovou povahu. Král Šalamoun díky polygammnímu manželství s cizinkami vytvářel mírové smlouvy.¹

V poslední době dochází k procesům jako jsou globalizace, migrace, vytváření otevřených ekonomických prostorů a sociální networking, které napomáhají většímu a rychlejšímu pohybu po naší planetě, setkávání odlišných kultur a v neposlední řadě také uzavírání smíšených sňatků.

Vznik smíšeného manželství může být ovlivněn socio-ekonomickými a demografickými podmínkami. Vlivnými faktory jsou např. velikost etnické populace v zemi, délka pobytu migrantů, jejich věk, vzdělání, znalost jazyka a náboženské vyznání (Coleman, 2004). Nezáleží však jen na přistěhovalcích a jejich charakteristice. Podstatné jsou také vnější faktory, tedy podmínky v majoritní společnosti. Velkou roli také hrají imigrační a integrační politiky státu, hospodářská vyspělost, míra tolerance majoritní populace, bytová politika apod. Stejně jako mnohé proměnné ovlivňují četnost smíšených sňatků, jejich výskyt ovlivňuje řadu kulturně-sociálních oblastí většinou spojených s integrací cizinců.

¹ Šalamoun byl však potrestán za zradu učiněnou k bohu, jelikož povolil svým ženám uctívat své vlastní bohy v Izraeli, které tak uctíval s nimi. (Bible, 1991)

2.2. Národ, etnicita a kultura

V souvislosti se smíšenými manželstvími se můžeme setkat s pojmem národnost. V české statistice najdeme pojem národnostně smíšená manželství. Jedná se o produkt Velké francouzské revoluce, kdy za národ byli považováni členové třetího stavu. „*Národ je termín, označující celou řadu historicky, kulturně, ekonomicky a sociálně diferencovaných sociálních jevů, z čehož vyplývá mj. také značná nejednotnost a spornost různých vymezení*“ (Geist, 1992, s. 244). Problematičnost tohoto termínu je umocněna jeho historií, kdy byl zneužit radikálním pravicovým směrem – „fašismem“ – pod jehož záštitou byla vedena druhá světová válka. Ještě za první republiky prezident T.G. Masaryk říká, že národ je charakterizován prvky: území, jazyk, politické cítění, resp. samostatnost, mravnost sociální a na ní založené zákony, náboženství a způsob myšlení (Masaryk 1905 podle Geista, 1992). Po válce se od toho termínu mnoho odborníků distancuje.

Dále je třeba zdůraznit základní odlišnost v pojetí národa. Ve střední Evropě se národ ztotožňuje zejména s jazykem, na západě se státem – mezi národností a státní příslušností není rozdíl (Boháč 1947 podle Geista, 1992). Jan Svatoň vymezuje „národ jako jazykové, kulturní, psychické a historické společenství lidí vázaných vědomím společné kolektivní identity“ (Svatoň, 2000, s. 222). Neuvažuje tedy státní hranice pro vymezení termínu národ.

Dalším pojmem, který se váže ke smíšeným svazkům je „etnická skupina“ neboli „eticita.“ Jelikož o své etnicitě i o národnosti rozhoduje každý jedinec sám, můžeme se setkat se záměnou těchto dvou pojmů. Pokusme se tedy vymezit i pojem etnicita. Lze jej vymezit na dvou úrovních. Na mikroúrovni - jako identitu jedince, nebo na makroúrovni, kdy se jedná o typ sociální stratifikace – formování skupin na základě původu (Drbohlav, 2003). Jak bylo výše řečeno, národ je v západních zemích spojován se státem, naopak pro etnicitu je typické, že v rámci státu najdeme více etnických skupin. Někdy je etnicita přirovnávána také k minoritám v zemi, pak hovoříme o etnické menšině. Etnicitu je také možné považovat jako větší či menší část kultury v širším slova smyslu (G. Johnson 1995, van Amersfoort 1991 podle Drbohlava 2003).

Pokud se chceme zabývat smíšenými sňatky, bylo by také vhodné představit pojem „kultura.“ „*Vymezení termínu [kultura] v obecně platné a chápané rovině je obtížné proto, že je vymezen v rámci svého vlastního referenčního systému, tj. příslušné kultury, jazykem, který se vztahuje k témuž referenčnímu systému z hlediska významů a hodnot, platných tamtéž*“ (Geist, 1992, s. 198). Vznik kultury lze vysvětlit dvěma typy teorií. Monogenetická, předpokládá, že kultura vznikla na jednom místě, odkud se rozšiřovala (migrací, válkami atp.) do jiných oblastí – odtud také její název difúzní teorie. Druhá polygenetická, vychází z hypotézy, že lidé na celém světě si byli podobní, (Tylor 1871 podle Geista, 1992) – tzn. doktrína psychické stejnosti – tudíž kultura vznikala na mnoha místech relativně současně. Je pochopitelné, že kultura jako výsledek činnosti homo sapiens, se rozšiřovala s pohybem lidí na planetě. Přesto je pro tuto práci důležité, že kultura je vysoce geograficky podmíněna a diferencována (subkultury). Tomu také nasvědčují různé kulturní regiony. „*Zpravidla jde o geografické oblasti, v nichž je vysoká konzistence určitých rysů kultury a které se nápadně liší od sousedních oblastí*“ (Geist, 1992, s. 202). Původně byl termín kultura užíván v zemědělství pro kultivovanou půdu, dnes je přenesen na společnost. Protože společnost je velice pestrá, pod pojem

kultura dnes najdeme mnohé z její rozmanitosti. „*Kultura totiž zahrnuje např. módu, všední zvyky, jídlo, architekturu, systém vzdělávání, vládu a právní rámec, hodnoty, víru, historii, literaturu, dopravu...*“ (de Blij, 1982, s. 178).

Vymezení těchto pojmů je velice důležité v problematice identifikace jedince, jeho sebeurčení a následné zařazení do společenského systému. Vymezení terminologie nám pomůže sledovat celou problematiku integrace spolu se společenskou heterogenitou. Jedná se o první krok k orientaci komplexních procesů jako je sňatek s cizincem, adaptace cizince, rodinná migrace a mnohé další s tímto tématem spojené.

2.3. Kulturní vzdálenost

Klíčovým termínem je však běžně užívaná tzv. „cultural distance“ nebo-li kulturní vzdálenost. Zdá se, že pro úspěšné začlenění do společnosti hraje kulturní vzdálenost velkou roli. Její význam zasahuje ale i do jiných oblastí. S rostoucí kulturní vzdáleností roste cena migrace (Belot, Ederveen, 2004). Velký význam má i v oblasti ekonomiky. Pokud manažeři zjistí, že je větší kulturní vzdálenost mezi domácí a cílovou zemí, volí postup spojený s rizikem vstupu do cílové země (Brouthers, Brouthers, 2001). O kulturní vzdálenost se začali jako jedni z prvních zajímat společnosti, které měly dceřiné firmy v zahraničí. Otázkou bylo, zda hodnoty na pracovišti jsou ovlivněny kulturou. Prof. Geert Hofstede vytvořil ukazatel, který ukazuje kulturní vzdálenost mezi jednotlivými státy. Tento ukazatel je sestaven z pěti odlišných dimenzí.² (Hofstede, 2003) Podle těchto dimenzí je možno hledat závislosti u jednotlivých států.

Baker and Inglehart vytvořili dimenzi kulturních odlišností na základě šetření, které proběhlo v 90. letech (the World Values Surveys – tři vlny) jak na národní, tak na individuální úrovni v 65 zemích (Inglehart, Baker, 2000). Rozevírání nůžek mezi bohatými a chudými se odehrává přes širokou škálu politických, sociálních a náboženských norem. Je tak vytvořen rozdíl mezi tradiční a sekulárně-racionální společností a mezi hodnotami přežití (práva) a sebevyjádření. „*Každá společnost tak může být umístěna na mapě kulturních odlišností na základě těchto dvou rozdílů*“ (Inglehart 1997 podle Ingleharta, Bakera, 2000, s. 25). Prostředí firem umožňuje měřitelnost a podchytitelnost kulturní vzdálenosti. Ve společnosti už je situace mnohem komplikovanější.

² (1) „Power Distance“ ukazuje nerovnoměrnost rozložení sil na pracovišti. Úroveň společenské nerovnosti je schválena samotnými stoupenci stejně jako vedoucími představiteli. (2) „Individualism“ je opakem kolektivismu a jedná se o stupeň integrace do společnosti. (3) „Masculinity“ je protikladem feminty, týká se rozložení rolí mezi pohlavími. (4) „Uncertainty Avoidance Index“ je spojen se společenskou tolerancí a flexibilitou. Existují kultury, které se snaží vyvarovat neočekávaným situacím a snaží se nastolit řád a pravidla. (5) „Long-Term Orientation“ versus krátkodobá orientace. Dlouhodobá znamená hospodárnost, šetrnost a vytrvalost, krátkodobá představuje tradici, plnění společenských závazků a ochranu vlastní „tváře.“ Jedná se o tzv. konfuciánskou dimenzi.

Výše uvedené způsoby měření kulturní vzdálenosti se snaží být co nejkompexnější, přesto cítíme, že kulturní vzdálenost zasahuje mnohem více oblastí lidského jednání.

A právě s kulturní vzdáleností získává problematika smíšených manželství geografickou dimenzi. Roli pochopitelně hraje také geografická vzdálenost, která je pro kulturní vzdálenost významným faktorem.

2.4. Imigrační a integrační politiky

Podmínkou pro vznik smíšených manželství je přítomnost imigrantů ve sledované zemi. Jejich příchod je silně ovlivněn imigrační politikou. Ta představuje opatření regulující vstup, počet či povahu imigrantů. Pokud se tito lidé chtějí usadit v nové zemi, začínají pro ně platit pravidla nastavená integrační politikou, která se snaží včlenit přistěhovalce do přijímající společnosti. Je patrné, že vymezení integrační politiky je ovlivněno jak vůlí migranta, zda se chce usadit, tak vůlí společnosti, která nemusí být vždy přijímací. Existuje úzká propojenost mezi imigrační a integrační politikou. Pokud je umožněn vstup pouze vybraným osobám, je možné tyto osoby lépe integrovat. Obě tyto politiky jsou považovány za součást politiky migrační nebo-li přistěhovalce (Baršová, Barša, 2005).

Migrační politika je ovlivněna mnoha faktory, které souvisí také s historickou a socio-ekonomickou situací v zemi. Tyto faktory mohou posilovat či oslabovat migrační tlaky. Obecně lze říci, že se jedná především o ekonomickou situaci na pracovním trhu, politickou situaci v zemi a kulturní toleranci. Migrační proud z Afriky do Evropy je posilován dynamickým demografickým růstem, nedostatečným ekonomickým rozvojem a ekologickým úpadkem. Migrace z východu na západ byla zapříčiněna několika ekonomickými recesemi a politickou nestabilitou po dezintegraci Sovětského svazu (Doomernik, Penninx, Amersfoort, 1997). Výsledkem je současné složení populace v Nizozemsku i v Česku.

Se začleňováním migrantů do společnosti setkáme s pojmy jako je integrace, asimilace, segregace či separace. Pro tuto práci je významným pojmem integrace neboli začlenění. V cizojazyčné literatuře a především v americké, se setkáme s pojmem asimilace, která v evropském pojetí má jiný význam. Asimilace v evropském kontextu asociuje francouzský model, který vyžadoval přizpůsobení majoritě za cenu ztráty kulturních symbolů. Asimilace v USA je tradičně chápána jako tzv. melting pot, kdy imigranti nesplynou s dominantními kulturními vzorci, ale ztratí pouze část svých kulturních tradic (stejně jako přijímající společnost) a část naopak věnují do společného „tavícího kotle“, ze kterého smísením s částmi ostatních kultur vznikne nová kultura (Entzinger, Biezeveld 2003). V současné době se setkáváme i s konceptem „salátové mísy“, který akcentuje spíše paralelní soužití (Drbohlav, 2001 podle Lachmanové, 2006). Tento koncept lze přijmout i pro současnou situaci v Evropě.

Integrace v evropském kontextu je tedy jakousi dohodou, kdy přistěhovalec přijme jazyk a politické instituce původní populace, která na oplátku bude tolerovat jeho životní styl, etnickou či náboženskou identitu ovšem pokud není v rozporu s liberálně-demokratickými principy (Baršová, Barša, 2005).

2.5. Smíšená manželství a proces integrace

„Nově příchozí migranti se často nacházejí v napětí spojeném se změnou prostředí, jazykovou a kulturní bariérou, nebo jsou dokonce znevýhodněni na trhu práce. Jejich adaptace je na jednu stranu ovlivněna samotnými psychologickými charakteristikami jednotlivců a blízkostí minoritní-imigrované a většinové populace, na druhou stranu také imigrační politikou cílové země a přístupem majority k imigrantům“ (Leontiyeva, 2005, s.1). Důvody pro začleňování cizinců do společnosti jsou obdobné jako pro „regionální politiku“, tj. vyrovnávat extrémní rozdíly ve společnosti, tzn. pomáhat znevýhodněným skupinám s cílem stability a zvyšování životní úrovně celé společnosti. Aby došlo k celkovému začlenění do majoritní společnosti je zapotřebí zapojení do všech oblastí společnosti. Smíšená manželství mají důležitý efekt v sociální integraci (Coleman, 2004).

Roli mohou hrát také v ekonomické oblasti, ve které je migrant přijat většinou i bez sňatku s majoritním občanem, přesto dochází k výraznému usnadnění i zde. Může být vylepšena bytová a existenční situace. Přistěhovalému může být usnadněno hledání práce. Partner z majoritní populace může vypomoci při podepisování nejen pracovní smlouvy, která mohla být pro imigranta nevýhodná. Zároveň je zajištěn vstup do kulturní oblasti, kdy migrant bývá partnerem motivován naučit se jazyk nové země, aby si lépe rozuměli. Může dojít také ke vzájemnému seznámení s tradicemi v podobě typických jídel a svátků. Dále je možné ulehčit mobilitu na sociálním žebříčku, kdy nedochází k automatickému začlenění na nejnižší stupně, ale většinou na úroveň partnera s možností dalšího postupu.

Psychologická studie prokázala, že existuje paralela mezi manželstvím (tudiž i smíšeným) a migrací, protože jde o proces, kdy je potřeba si vytvořit vztah k novému objektu. Oba procesy tak mohou vést ke stejným problémům ve vztahu s novým partnerem či novou zemí. Sňatek uzavřený krátce po migraci, zvláště pak u svazku imigranta s majoritním obyvatelem, může znamenat pravděpodobně obranu proti zármutku ze ztrát spojených s migrací. Na druhou stranu může smíšený sňatek ulehčit přizpůsobení novému prostředí. Smíšený svazek ale může vést k pocitu izolace imigranta. Partner z majoritní společnosti však může posloužit jako most do nového života, zvláště pak, když je ochotný se učit či těšit se z nového jídla, hudby a historie (Youakim, 2004).

Kapitola 3

Metodika

Data, která byla použita pro tuto práci jsou převzata ze statistických úřadů ve sledovaných zemích. I když oba statistické úřady mají odlišné metody pro sběr, pro tuto práci byla použita data z velice podobných zdrojů. Další a mnohem podstatnější rozdíly najdeme v definici migranta. V Nizozemsku je sledována allochtonní populace, která je složena z osob cizího původu. To znamená, že osoba nebo alespoň jeden z jejich rodičů se narodil mimo Nizozemsko (Begripen: Allochton, 2008). V Česku jsou imigranti evidovány podle státního občanství. Na Českém statistickém úřadě najdeme následující definici: „*Za cizince se podle zákona považuje osoba, která nemá české státní občanství (resp. ani jedno z jejích státních občanství není české). Nabytí a pozbytí občanství ČR je řešeno zákonem č. 40/1993 Sb., o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky, a dále zákonem č. 193/1999 Sb., o státním občanství některých bývalých československých státních občanů*“ (Cizinci v ČR, demografické aspekty, 2008). Pokud dojde u imigranta k naturalizaci, stane se spadá do kategorie obyvatelstvo Česka. Tento rozdíl se také odráží na smíšených manželstvích.

V Nizozemsku je užívána kategorie „gemengde huwelijken,“ což v překladu znamená smíšená manželství. Jedná se o uzavřený sňatek mezi osobou Nizozemského původu a cizího původu. V této práci nejsou zahrnuty smíšené svazky mezi osobami cizího původu. Data k počtu těchto sňatků najdeme pod linkem „StatLine databank,“ kde najdeme zpracovaná data z populačního registru.

V České statistice najdeme informace o smíšených sňatcích pod názvem „sňatky podle státního občanství ženicha“ a „sňatky podle státního občanství nevěsty.“ Tyto tabulky jsou součástí „Demografie – pramenná díla“, kde jsou podrobné informace čerpány z „*Pohybu obyvatelstva*.“ Demografické události jako narození, svatba, rozvod či úmrtí se začaly kategorizovat podle státního občanství v Česku od roku 1995. To je také jeden z důvodů, proč jsou data zpracována od tohoto roku. Druhým důvodem je významný nárůst přistěhovalců v Česku a obecně zvýšený zájem o problematiku imigrace spolu s integrací. V Nizozemsku jsou data zpracována o roku 1996, jelikož starší údaje o smíšených sňatcích nejsou na stránkách statistického úřadu zveřejněny.

Během tohoto krátkého vývoje zaznamenala česká statistika výrazné změny. V roce 2001 šlo o změnu statistické definice obyvatelstva. V návaznosti na doporučení OSN ke statistice zahraniční migrace a na Sčítání lidu, domů a bytů začali být do obyvatelstva ČR zahrnováni i azylantů a cizinci pobývající v ČR na víza nad 90 dní, jejichž délka pobytu překročila 1 rok (do té doby bylo obyvatelstvo ČR tvořeno pouze osobami s trvalým pobytem na území) (Počet obyvatel, 2008). K poslední podstatné změně - v tomto případě jak legislativní, tak definiční - došlo v roce 2004. Legislativní změny souvisely hlavně se vstupem ČR do EU (bylo nutné vymezit dvě kategorie cizinců s různým pobytovým režimem v souvislosti s právem EU v oblasti volného pohybu osob). Tyto významné změny se však neodrazily na statistikách o smíšených manželstvích. Přesto je považují za vhodné je zde zmínit, jelikož jsou úzce spjaty s migrací.

V práci je provedena analýza smíšených manželství v obou zemích podle pohlaví tzn. poměr mužů a žen v majoritní populaci, který tyto sňatky uzavírá. Dále je zjištěna struktura přistěhovalých partnerů podle země původu. Opět také podle pohlaví tzn. odkud jsou partneři mužů a žen z majoritní populace a jaké mezi nimi najdeme rozdíly. Následně byla provedena korelace mezi podílem cizinců na celkové populaci a podílu smíšených manželství na celkovém počtu uzavřených sňatků. Korelace byla provedena vývojově, tedy v Nizozemsku za roky 1996 – 2006 a v Česku 1995 – 2006. Tato statistická metoda hledání závislosti byla provedena i za vybrané země, ze kterých migranti přišli a uzavřeli sňatek s partnerem z majoritní populace. Země byly vybrány, podle toho, zda jsou statisticky sledovány a jsou početně či jinak významné. I když počet zpracovaných jednotek nepřesáhl počet 15 (pro lepší statistickou interpretaci), bylo možné vysledovat závislost, a na jejím základě porovnat obě země.

Dalším významným zdrojem této práce jsou studie smíšených manželství v Nizozemsku, které poskytly mimo jiné i analýzu rozvodovosti. V Česku nebyly zatím podobné studie provedeny. Analýza rozvodovosti sleduje míru rozvodovosti podle délky manželství. Problémem se však stala malá výpovědní hodnota, jelikož bylo pracováno s malým datovým souborem. Byla vypočtena míra rozvodovosti cizinců podle délky manželství, kdy se počty rozvodů pohybují v jednotkách, maximálně desítkách. Tyto rozvody byly vztaženy k výchozím sňatkům, které uzavřeli cizinci v Česku. Analýza byla tedy provedena za cizince celkem s tím, že podíl smíšených manželství tvoří více než 96 %. Ke zpracování dat a vytvoření grafických či jiných výstupů byly použity programy Excel, SPSS a ArcGIS.

Kapitola 4

Nizozemsko – migrace a smíšená manželství

V roce 2007 bylo v Nizozemsku uzavřeno 11 993 smíšených manželství (mezi Nizozemcem a osobou cizího původu). To představuje asi 16,9 % ze všech uzavřených sňatků. Tyto sňatky jsou děleny podle země původu osoby vstupující do manželství, a to Turecko, Maroko, Surinam a Nizozemské Antily. Dále pak západní³ a nezápadní země.⁴ Z uvedených zemí původu vstupují do svazku s Nizozemcem nejčastěji Surinamci (2007 – 824). Naopak z vybraných zemí se na smíšených sňatcích podílejí Maročané (2007 – 264) a Turci (2007 – 270).

4.1. Vývoj migrace v Nizozemsku

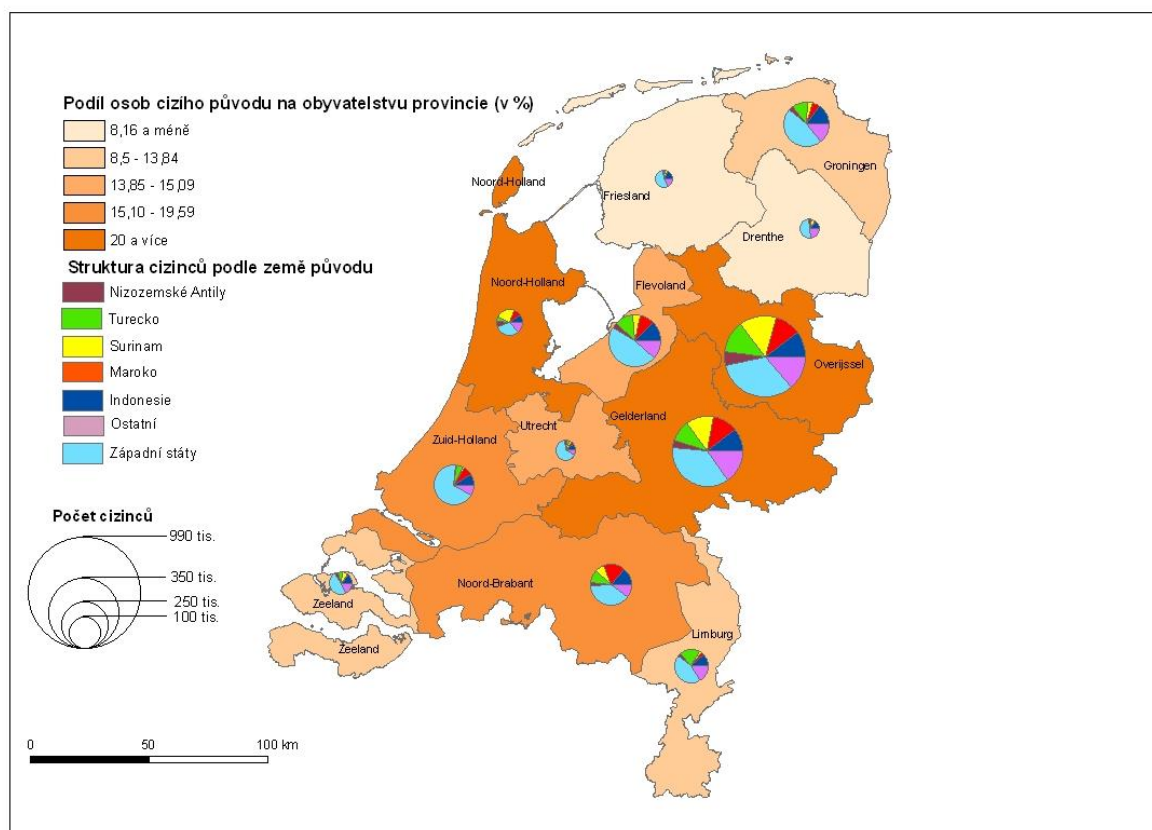
Nizozemsko se stalo v 17. století koloniální mocností světa a jeho kolonie byly dále díky Východoindické společnosti rozšiřovány. Nizozemsko tehdy bylo otevřeným „přístavem“ pro mnoho uprchlíků a imigrantů. Poslední kolonií, které byla uznána nezávislost, byl Surinam v roce 1975. Poté nastává návrat Nizozemců, kteří žili a pracovali v Indonésii, Surinamu a na Karibských ostrovech a lidí smíšeného původu. „Mezi léty 1945-1965 se vrátilo z Indonésie celkem 300 000 osob“ (Baršová, 2008, s.3). Současně v západní poválečné Evropě probíhal „nábor pracovních sil“ především z oblastí středozeří (Itálie, Španělsko, Turecko, Maroko). V 70. letech se etnické menšiny staly problematické a začala se hledat nová migrační politika. „Na počátku 90. let se navíc začala výrazně projevovat rostoucí etnická rezidenční segregace ve velkých městech“ (Baršová, 2008, s.3). Došlo tak k odklonu od multikulturalismu, který byl do té doby hlavním představitelem integrační politiky Nizozemska. Diskuze na téma „multikulturní společnost?“ zesílily i po aféře zavražděného filmaře Thea van Gogha. Nizozemsko přistoupilo k restriktivnějším nástrojům integrační politiky a zvolilo přístup občanské integrace.

Následující obrázek 1 nám zobrazuje rozmístění osob cizího původu v Nizozemsku a jejich strukturu. Přes 20 % těchto osob je zastoupeno v provincii Severního Holandska, kde se nachází hlavní město. Významnou roli zde hrají imigranti ze sousedních zemí, konkrétně Belgie a Německa, které tak zvyšují počet osob cizího původu při východní hranici Nizozemska. Ohledně struktury převažují ne-západní státy, které tvoří téměř polovinu osob cizího původu.

³ tj. osoby, které mají původ v Evropě bez Turecka, Severní Americe, Japonsku, Indonésii nebo Oceánii

⁴ Data za ostatní státy nejsou dostupné z Centraal Bureau voor de Statistiek.

Obr. 1 – Podíl a struktura imigrační populace, Nizozemsko, 2006

Zdroj dat: Bevolking 2008

4.1.1. Slučování rodin a vytváření nových rodinných svazků

Migrace za účelem slučování či vytvoření rodiny následovala až po vlně pracovní migrace 50. a 70. let. Původně se předpokládalo, že dojde k návratu migrantů, kteří přišli za prací. K tomu nedošlo, a tak otázka slučování rodin se stala pro celou západní Evropu palčivou. Řešením byla striktní regulace. (Penninx, 2007) A i když se vedly diskuze na toto téma i s ohledem na jeho morální stránku věci, podmínky pro sloučení rodiny či vytvoření nové jsou i dnes velice omezující. „Velká většina v parlamentu věřila, že díky nedostatečným znalostem a zkušenostem nově přicházejících za účelem vytvoření nebo sloučení rodiny, bude integrace neúspěšná nebo přinejmenším bude proces integrace zpomalen“ (Penninx, 2005, s. 7). Od roku 1993 vstoupila tak v platnost pravidla, která znamenala další nevýhody pro migranty. Vyžadovala, aby ten, kdo má v úmyslu vytvořit rodinu, ale není občanem Evropské unie, musel na území Nizozemska pobývat legálně nejméně 3 roky (Doomernik, Penninx, Amersfoort, 1997). Přesto je slučování rodin a uzavírání nových sňatků otevřeným migračním kanálem do Evropy a předpokládá se, že tomu bude tak i v budoucnosti (Coleman, 2004). Colemanova studie ale také ukázala, že migrace z důvodu uzavření sňatku je nyní častější než za účelem sjednocení rodiny (Coleman, 2004). Občané Nizozemska sice uzavírají partnerství ve významném počtu také s cizinci, ale velká většina imigrantů z Turecka a Maroka si berou své

partnery/ky ze země původu (Doomernik, Penninx, Amersfoort, 1997). Lze tedy usoudit, že Turkové a Maročané jsou endogamnější než Surinamci.

4.2. Integrovaná politika a naturalizace

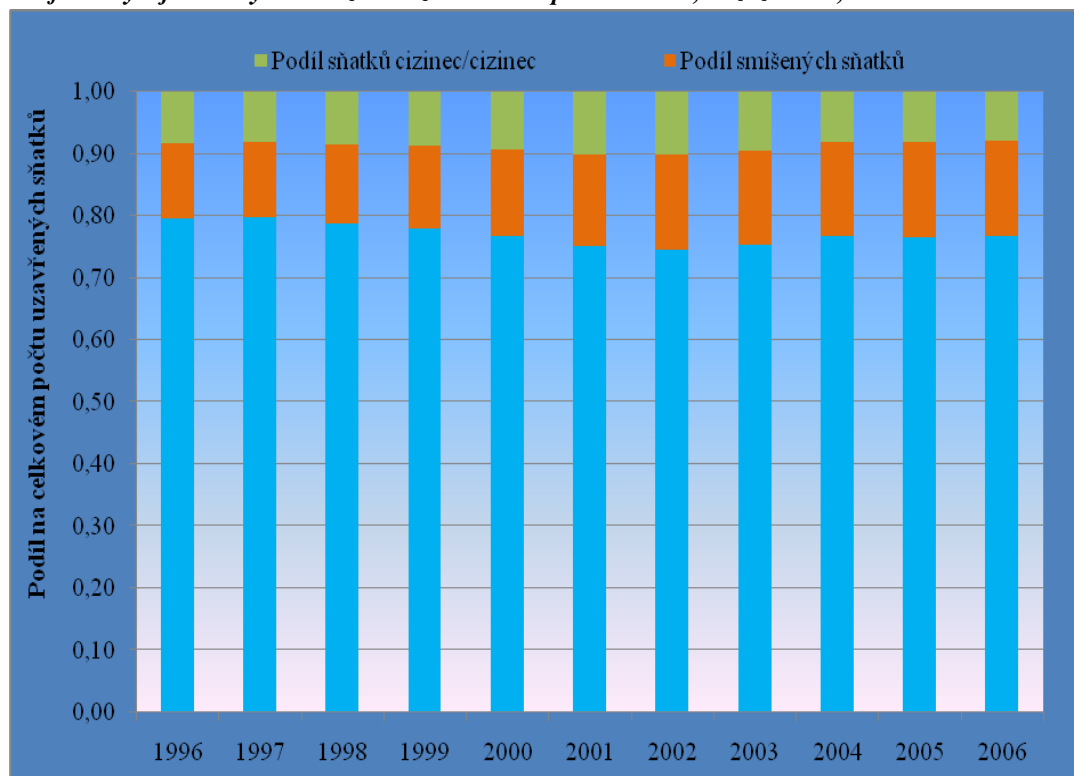
„Nizozemsko zprvu přistupovalo k velkému počtu cizinců skrze „Politiku etnických menšin.“ „Cílem bylo zajištění rovné participace vybraných minorit v hlavních oblastech socioekonomického života (na trhu práce, ve vzdělání, v bydlení) a podpora tvorby multikulturní společnosti“ (Lachmanová, 2007, s. 227). Tato politika byla formována v reakci na trvalou přítomnost postkoloniálních migrantů (z Indonésie, Surinamu či Nizozemských Antil), stejně jako gastarbeiterů a jejich rodin (Doomernik 1998; Vermeulen, Penninx 2000; Penninx, 2007). „Politika etnických menšin“ byla shledána nedostatečným nástrojem k odstranění nerovností v socioekonomické sféře, navíc se v městských společnostech začala výrazně objevovat sociální segregace etnických komunit“ (Entzinger, Biezeveld, 2003, Baršová 2005). Nová integrovaná politika klade důraz na individuální jednání s migranty. Novými politickými nástroji v 90. letech jsou občanské integrované kurzy zaměřené na zajištění počáteční integrace nově příchozích. V těchto kurzech je poskytnut zkušební materiál na učení holandštiny. Také jsou poskytovány různé informace, které kladou důraz na roli institucí v holandské společnosti (Penninx, Garcés-Mascarenas, Scholten 2005). „Povinné integrované kurzy byly v posledních dvou letech reformovány a zpřísněny“ (Lachmanová, 2007, s. 228). Pokud má dojít ke sloučení rodiny, je nutné prokázat znalost jazyka a nizozemských reálií už před odjezdem ze země (Carrera 2006, Lachmanová 2006). Naturalizační politika umožňuje v Nizozemsku získat občanství dvěma základními způsoby. A to splnění alespoň jedné podmínky pro získání občanství opcí, která je např. ve znění: uzavřel jste sňatek s Nizozemským občanem minimálně před 3 lety a máte legální pobyt v Nizozemsku, Nizozemských Antilách nebo Arubě a nepřetržitě po dobu minimálně 15 let. Nebo naturalizací, kdy je potřeba splnit celou řadu podmínek, počínaje plnoletostí, nepřetržitým pobytem 5 let až po ovládnutí holandštiny na úrovni A2 a čistého trestního rejstříku (IND, 2008).

4.3. Smíšená manželství v Nizozemsku

V roce 2007 bylo z celkového počtu (přibližně 71 tisíc) všech uzavřených manželství 16,9 % sňatků smíšených. Smíšené manželství je v této práci definováno jako sňatek mezi osobou cizího původu a osobou Nizozemského původu. Jsou tedy vyňaty sňatky obou osob cizího původu, které lze považovat za marginální (viz graf 1). V Nizozemsku začalo studium smíšených manželství po druhé demografické revoluci, kdy je celkově instituce manželství výrazně oslabena. Uzavírání sňatků mezi etnickými menšinami zůstává i po demografickém přechodu stejně četným. Předurčuje míru integrace a je motorem pro další migraci (Coleman, 2004). Z toho vyplývá oboustranná závislost mezi imigranty a smíšenými sňatky. Studie provedené v Nizozemsku dospěly k závěru, že imigranti, kteří si vezmou někoho, kdo nepatří k jejich imigrační skupině, mají lepší ekonomickou pozici. A též děti ze smíšených manželství se zřídka identifikují pouze s jednou skupinou a nemají tolik negativní postoje k

ostatním skupinám (Kalmijn, 1998). Graf 1 nám znázorňuje vývoj uzavřených sňatků posledních deseti let a jeho strukturu. Díky dlouhodobé migrační historii je tento vývoj již zřejmě ustálený.

Graf 1 – Vývoj smíšených manželství z celkového počtu sňatků, Nizozemsko, 1996–2006

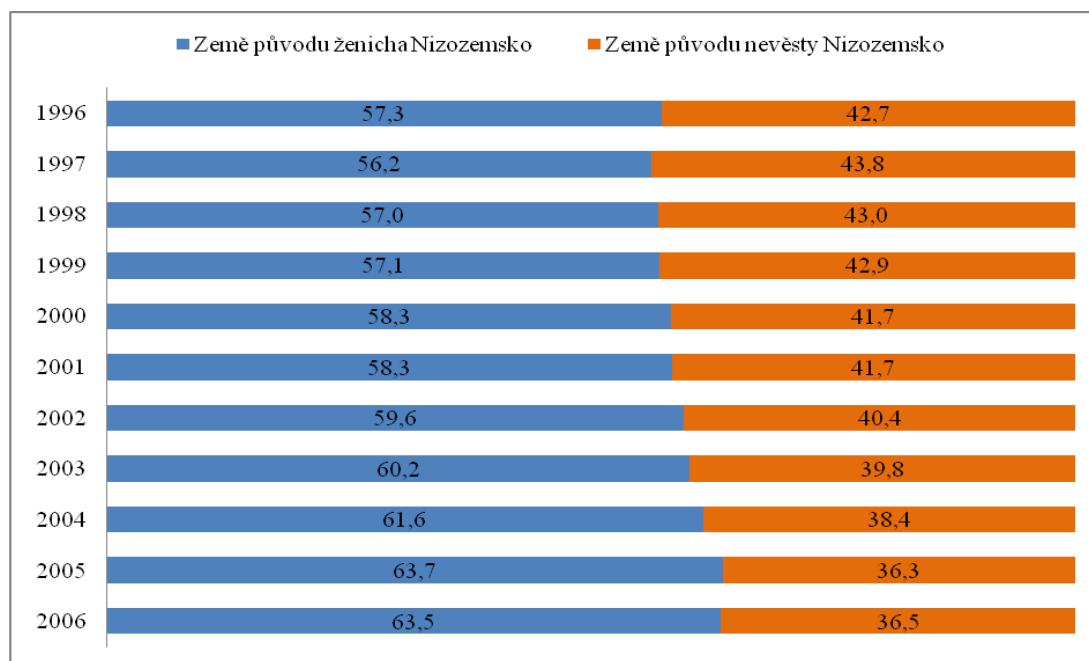

Zdroj dat: Bevolking, 2008

4.3.1. Struktura podle pohlaví a země původu

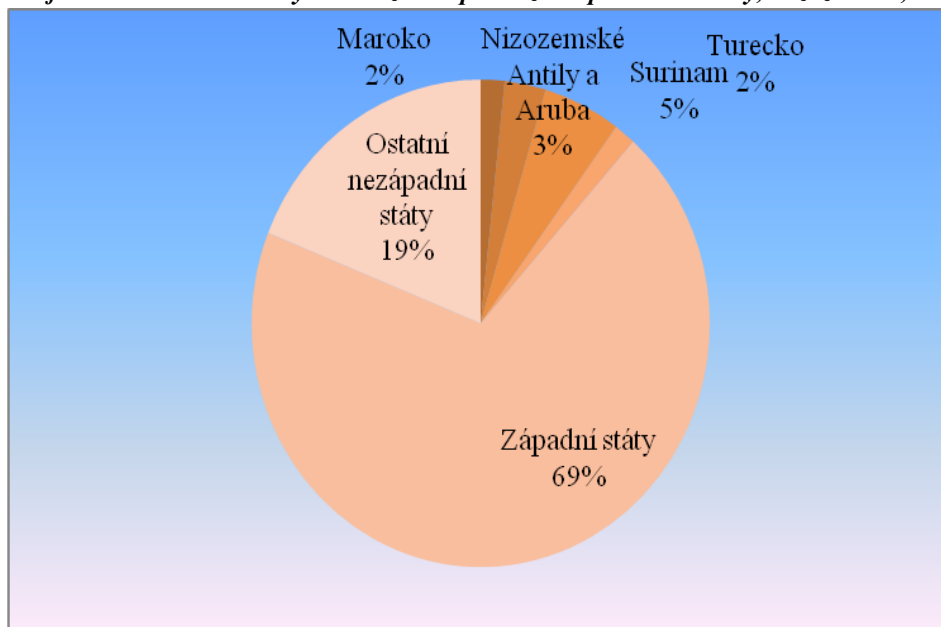
Tato podkapitola popisuje smíšená manželství v Nizozemsku podle pohlaví a země původu migranta. Zastoupení mužů a žen z majoritní populace vstupujících do smíšených manželství nám znázorňuje graf 2. Problém se nachází v tom, že ženy a muži s cizím původem nejsou obvykle v nové zemi stejně zastoupeni. V migračních tocích většinou přicházejí do země jako první muži, po delší době dochází k příchodu i žen. Nizozemsko má ale natolik dlouhou migrační historii, že se poměr muži : ženy téměř vyrovnal (50,5 : 49,5). A tak do hry vstupují jiné faktory než poměr pohlaví cizinců. Ekonomickým důvodem nerovnosti mezi pohlavími může být finanční zajištění celé rodiny, které je pro muže v Nizozemsku snadnější, než pro imigranta. Další vysvětlující skutečností může být povinnost žen vychovávat děti, čímž se stávají ovlivnitelnějšími rodinou, státem nebo náboženskou skupinou, tzv. třetí stranou (Kalmijn, Tubergen, 2007) a nevstupují do smíšených sňatků. Na grafu 2 je dále patrný mírný procentuální posun u žen, jehož příčinu můžeme najít právě ve feminizaci migrace, tedy ve stále větším počtu přistěhovalých žen. Výrok 1 nám říká, že smíšené sňatky uzavírají více muži z majoritní populace. V Nizozemsku je tento výrok platný.

Graf 2 – Vývoj podílu mužů a žen vstupujících do smíšených manželství, Nizozemsko, 1996–2006

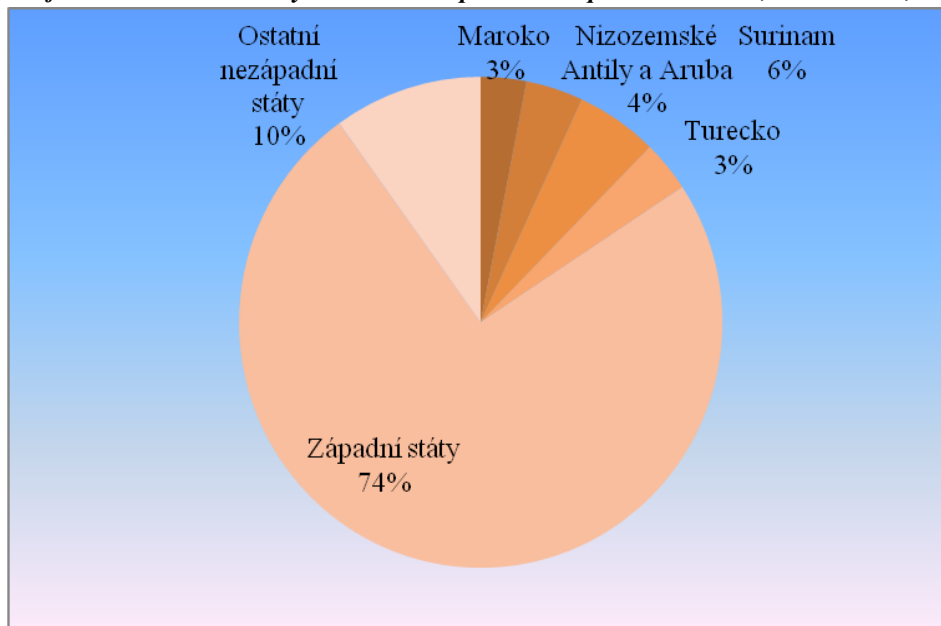

Zdroj dat: Bevolking 2008

Dalším rozdílem mezi smíšenými sňatky mužů a žen nizozemského původu je struktura jejich partnerů podle země původu (viz graf 3 a 5). I když u obou pohlaví převažují partneři ze západu³; partneři z ostatních ne-západních států jsou pro Nizozemce atraktivnější. Svoji roli zde mohou hrát Asiatky, které mohou migrovat i více než muži. Z grafů 3 a 4 můžeme usoudit, že ženy preferují o něco více kulturně bližší partnery ze západu³, muži z Nizozemska uzavírají sňatek s ženou kulturně odlišnějšího původu.

Graf 3 – Struktura smíšených manželství podle země původu nevěsty, Nizozemsko, 2006

Zdroj dat: Bevolking 2008

Graf 4 – Struktura smíšených manželství podle země původu ženicha, Nizozemsko, 2006

Zdroj dat: Bevolking 2008

4.3.2. Korelační analýza – Nizozemsko

Na základě dat o počtu cizinců a smíšených manželství za posledních deset let byla provedena korelační analýza, která zkoumá závislost mezi sledovanými jevy. Počet cizinců byl vztažen k celkové populaci a smíšená manželství zase k celkovému počtu uzavřených sňatků. Bylo tedy cílem najít míru závislosti mezi podílem cizinců a podílem smíšených manželství. Nesmíme opomenout skutečnost, že

závislost mezi těmito proměnnými vychází už z podstaty věci, protože bez přítomnosti osob cizího původu by nemohla být uzavírána smíšená manželství. Ale výsledný Pearsonův korelační koeficient 0,945 poukazuje na silnou závislost, která může být oboustranná. Vyšší podíl cizinců na populaci může znamenat vyšší podíl smíšených sňatků z celkového počtu sňatků, ale také naopak mohou smíšené sňatky zapříčinit příchod nových imigrantů.

Následující tabulka 1 ukazuje hodnoty korelačních koeficientů také mezi vybranými zeměmi původu osob a smíšených manželství těchto osob. Statistický soubor zahrnuje, tedy pouze 11 jednotek (údaje od roku 1996 do 2006), přesto nám korelační koeficient vykazuje silnou závislost mezi vybranými skupinami. Silná závislost byla prokázána u Belgičanů a Němců, které můžeme označit za kulturně blízké. Také jako občané EU mají snadnější podmínky vstupu do země, než osoby ze třetí země. Lze tedy u nich očekávat poměrně časté uzavírání smíšených manželství. Překvapivě vysoká závislost byla nalezena i u Maročanů, navzdory tomu, že se jedná o endogamní skupinu, kulturně vzdálenější a díky jazykovým a možná i náboženským odlišnostem, možná i hůře integrovatelnou. Je možné se domnívat, že se jedná o vysoký podíl fiktivních sňatků (viz následující podkapitola rozvodovost). U osob původem z Nizozemských Antil a Aruby došlo dokonce k negativní korelaci, to znamená, že jejich počet v Nizozemsku roste, ale smíšené sňatky se nezvyšují. Příčinou může být uzavírání sňatků mezi sebou nebo s ostatními cizinci. „Početní velikost Surinamců je velice podobná skupinám Turků a Maročanů, ale Surinamci uzavírají sňatky mnohem častěji mimo svoji skupinu, než lidé z oblasti Středozemního moře“ (Kalmijn, Tubergen, 2007, s. 24). Skutečně byla nalezena vysoká hodnota korelace ve skupině Surinamců. Lze se domnívat, že díky společnému jazyku, historii a částečně i kultuře se jedná o kulturně bližší skupinu než jsou Turkové a Maročané. Jejich integrace je tímto usnadněna. Pouze u Turků se neprokázala žádná závislost. Důvodem může být horší integrace nebo opožděný efekt těchto sňatků.

Tab. 1 – Korelace mezi podílem vybraných skupin na cizincích a na smíšených manželství, Nizozemsko, 1996–2006

Podíl osob cizího původu na celkovém počtu cizinců	Podíl smíšených manželství osob cizího původu na celkovém počtu uzavřených sňatků	Pearsonův korelační koeficient
Belgičané	Sňatky mezi Nizozemci a Belgičany	0,874*
Němci	Sňatky mezi Nizozemci a Němci	0,950*
Maročané	Sňatky mezi Nizozemci a Maročany	0,741*
Antilané	Sňatky mezi Nizozemci a Antilany	-0,690*
Surinamci	Sňatky mezi Nizozemci a Surinamci	0,922*
Turci	Sňatky mezi Nizozemci a Turky	-0,027
Osoby z Ne-Západních zemí celkem	Sňatky mezi Nizozemci a osoby z nezápadních zemí	0,868*

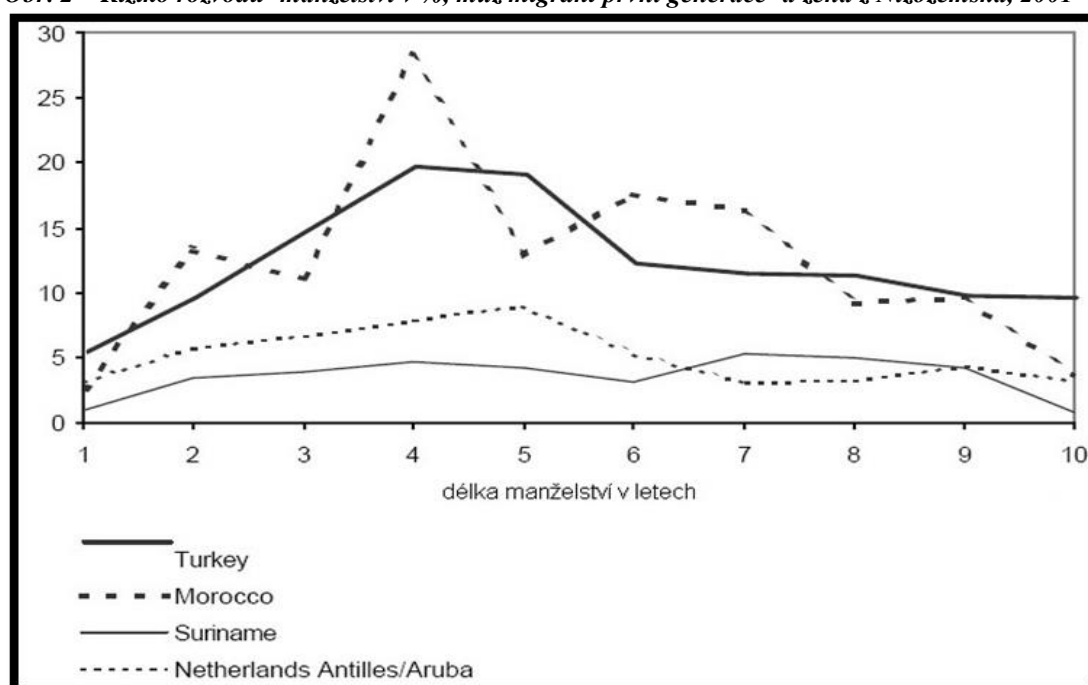
Pozn.* Korelace je signifikantní na hladině významnosti 0,05

Zdroj dat: Bevolking 2008, Huwen 2008

4.3.3. Rozvodovost

V Nizozemsku byly provedeny studie, zabývající se rozvodovostí těchto manželství. Problémem se ukázala fiktivní manželství. „Fiktivní sňatek nastává pokud: jeden z partnerů nemá Nizozemský původ a jeho úmyslem je nesplnit závazky spojené s manželstvím, ale výhradně získat trvalý pobyt v Nizozemsku.“ (Huis, Steenhof, 2003, s. 13) Legislativa se snaží předejít těmto manželstvím. Od 1.4. 2001 platí, že pokud se prokáže, že se jedná o fiktivní sňatek, úředník může považovat tento sňatek za neplatný (IND, 2008). Studie smíšených manželství v Nizozemsku ukázala, že „rozpad smíšených manželství není ovlivněn kulturní vzdáleností, ale velkým množstvím fiktivních sňatků.“ (Harmsen, 1999, s. 3)

Obr. 2 – Riziko rozvodu⁶ manželství v %, muž migrant první generace⁵ a žena z Nizozemska, 2001

Zdroj: převzato z Huis, Steenhof, 2003

Z obrázku 2 je patrný vrchol křivky riziko rozvodu po 3 až 4 letech manželství, kdy osoba jiného původu má nárok na získání trvalého pobytu nebo i nizozemského občanství. Tento vrchol je tedy odůvodňován právě fiktivními svazky, kdy partneři z ciziny získali povolení k trvalému pobytu a nyní není důvod v manželství setrvávat. Kdyby tento vrchol nepředstavoval fiktivní sňatky, bylo by riziko rozvodu konstantní. Jedním z indikátorů lepší integrace je, že Surinamci a osoby původem z Nizozemských Antil a Aruby mají nízké a relativně konstantní riziko rozvodu. Největší riziko rozvodu bylo zjištěno u smíšených manželství ve složení Turek první generace⁵ a ženy z Nizozemska

⁵ První generace zahrnuje skupinu osob, které se narodily mimo Nizozemsko. Druhá generace zahrnuje skupinu osob, jimž se alespoň jeden z rodičů narodil mimo Nizozemsko.

(viz. Tabulka 2), kdy 70 % těchto párů skončí rozvodem do 10 let manželství. (Huis, Steenhof, 2003, Harmsen, 1999)

Tab. 2 – Riziko rozvodu⁶ v % podle země původu a složení páru, Nizozemsko, 2001

	Dutch	Turkey	Marocco	Suriname	Neth. Ant./ Aruba
	%				
Man 1 st generation, woman Dutch		69	74	30	41
Man Dutch, woman 1 st generation		¹⁾	¹⁾	28	29
Man and woman 1 st generation		20	31	43	35
Man and woman Dutch	17				
¹⁾ Not calculated because of small numbers involved					

Zdroj: převzato z Huis , Steenhof, 2003

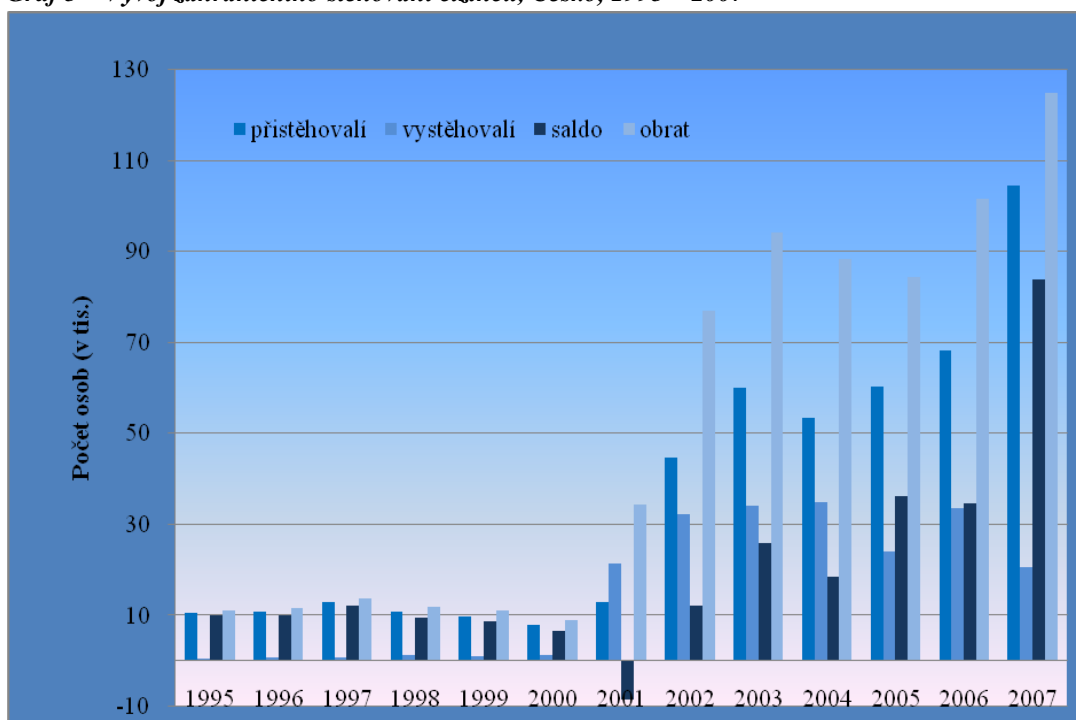
⁶ Procento sňatků, které byly ukončeny rozvodem, jestliže pravděpodobnost ve sledovaném roce nebo sňatkové kohortě zůstává platná. Tato pravděpodobnost přísluší délce manželství specifické úmrtnosti a pravděpodobnosti rozvodu. (Begripen: Totaal echtscheidingspercentage, 2008)

Kapitola 5

Česko – migrace a smíšená manželství

Česko patří v současné době mezi imigrační země. Migrační saldo je za posledních několik let kladné a pohybuje se kolem 30 tisíc osob ročně (viz graf 5). Cizinci s povoleným legálním pobytem na našem území tvořili na konci roku 2007 přibližně 3,8 % obyvatel Česka. Z grafu 5 vidíme intenzivní nárůst přistěhovalých v posledních pěti let.

Graf 5 – Vývoj zahraničního stěhování cizinců, Česko, 1995 – 2007

Pozn.: V roce 2001 došlo ke změně v definici obyvatele ČR, proto nelze data před rokem 2001 srovnávat s odlišným vymezením (Počet obyvatel, 2008)

Obrat nám ukazuje celkový pohyb přes hranice, nebo-li počet vystěhovalých a přistěhovalých v daném roce.

Zdroj dat: Zahraniční a vnitřní migrace, 2008

5.1. Migrační situace v Česku

5.1.1. Vývoj migrace v Česku

Oblast střední Evropy byla v novodobé historii převážně emigrační či tranzitní oblastí. Lidé odcházeli už v době pobělohorské z náboženských a politických důvodů. V době Rakouska-Uherska docházelo k emigraci spojené s průmyslovou revolucí a silným migračním proudem do Ameriky. Do 1. světové války opustilo české země asi 1,2 milionu lidí (Baršová, Barša, 2005). Ke ztrátám docházelo i za První

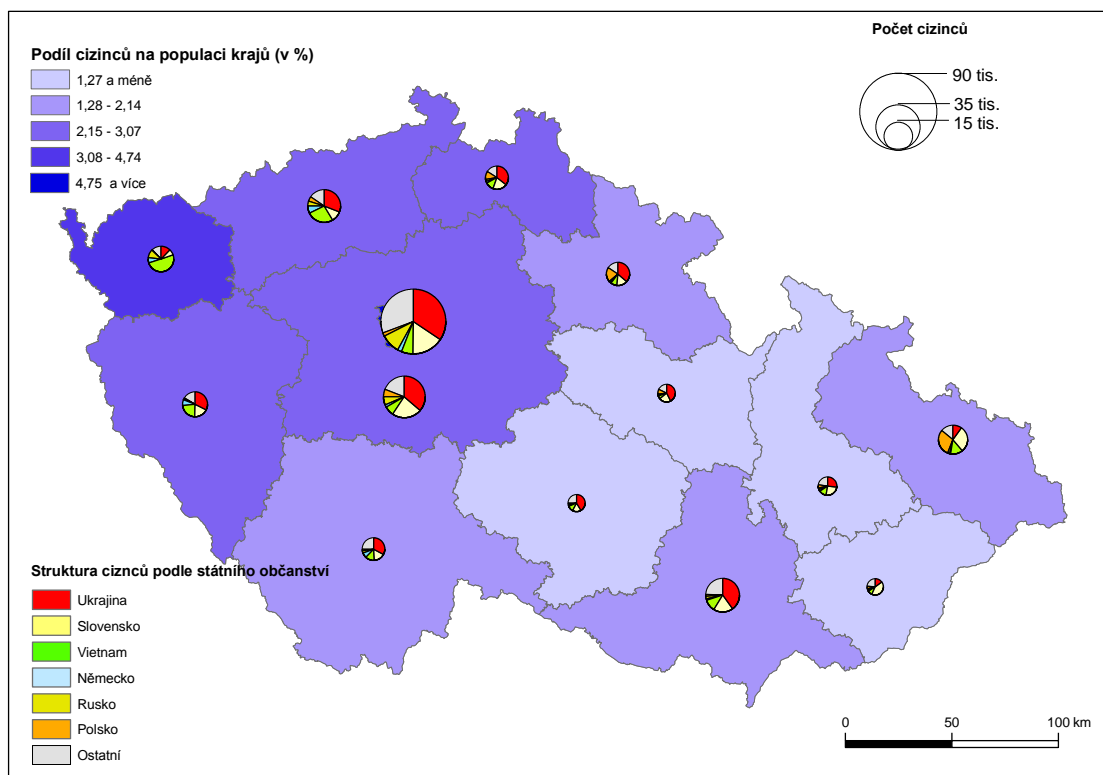
republiky, kdy významnou destinací pro obyvatele byla např. Francie. V období 2. světové války nastávaly vlny politických emigrantů, které byly odstartovány Mnichovskou smlouvou 1939. Vývoj migrace v Česku byl významně ovlivněn odsunem přibližně 2,8 milionu obyvatelstva Německé národnosti z Československa (Čermák 2005); vyliďněné oblasti se dodnes nepodařilo znovu obydřit. Emigrační vlny politických exulantů trvaly až do r. 1989. V období 1945 – 1989 opustilo Československou socialistickou republiku přibližně 565 tisíc osob, z čehož 420 – 440 tisíc bylo z Českých zemí (Kučera, 1994). V době administrativně plánované formě řízení došlo k uzavření bilaterálních smluv mezi ČSSR a např. Kubou, Mongolskem, Vietnamem a dalšími, ze kterých přicházeli lidé, aby se zde vyučili a vystudovali, poté se většinou navrátili do vlasti (Baršová, Barša, 2005). Po pádu Berlínské zdi byly tyto smlouvy rychle ukončeny. Ti, co zůstali, se stali základem pro formování etnických komunit v Česku.

Po otevření západních hranic se zdvihla nová vlna emigrace směrem z východu na západ Evropy, roční saldo oficiálně registrovaných na začátku 90. let se pohybovalo kolem 890 tisíc osob (Drbohav, 2001). V České republice se v tomto období setkáváme s fenomenem pendlerů, tj. krátkodobých pracovních migrantů z příhraničí pracujících v Německu a Rakousku, který ovšem pomalu ustává ke konci 90. let. Období transformace je možné rozdělit na fáze podle druhu migrace. Do roku 1992 je stále zvýšená návratová migrace spolu s česko-slovenskou migrací spojenou s rozdělením Československa. Mezi lety 1993 – 1997 se posilují migrační vazby s ostatními státy, se Slovenskem dochází naopak k oslabení. V etapě do roku 2000 je zaznamenán pokles zahraničního stěhování (Kučera, Pavlík 2002). Pro poslední období do roku 2006 je typické kladné a rostoucí saldo. Významnou událostí byl vstup do Schengenského prostoru ke konci roku 2007. Celní správa tedy není koncentrována při hranicích, ale je možné provádět kontroly kdekoli. Hranice Evropské unie se tak posunuly na Slovensko, které musely krátce po vstupu odolávat poměrně velkému nátlaku Ukrajinců a dalších migrantů z východu.

Faktory, které mohou být příčinami odchodu migrantů ze své země, tzv. „push“ faktory, jsou nízká socioekonomická úroveň vysílajících zemí a nestabilní vládní režimy. Naopak faktory, kterými jsou imigranti přitahováni do naší země, tzv. „pull“ faktory, jsou relativně dobrá ekonomická situace, stabilní demokratický systém, již zavedená migrační tradice a výhodná geografická poloha ve středu Evropy.

Do Česka přicházejí migranti jak z východu, tak ze západu. Východní přistěhovalci jsou většinou ekonomicky aktivní muži i ženy, kteří vykonávají méně kvalifikované a méně placené manuální práce. Ze západu přicházejí spíše vysoce vzdělaní a vysoce placení manažeři, učitelé jazyků či odborní poradci. Největší zastoupení podle státního občanství mají k 30.3.2008 na našem území Ukrajinci (125 453), dále Slováci (70 394) a Vietnamci (54 550) (Počet cizinců v ČR, 2008). Následující obrázek 3 nám ukazuje strukturu cizinců podle státního občanství a jejich územní koncentraci. Je zde patrná atraktivita hlavního města, kde mají ekonomicky aktivní imigranti nejvíce pracovních příležitostí. Dále můžeme na obrázku 3 vysledovat severozápadní gradient, kde větší podíl cizinců je zaznamenán na severozápadě a směrem na jihovýchod tento podíl klesá.

Obr. 3 – Podíl a struktura osob cizího státního občanství, Česko, 2006

Zdroj dat: Cizinci v ČR, Demografie, 2008

5.1.2. Imigrační politika

Základním kamenem imigrační politiky se stal zákon o pobytu cizinců na území České republiky č. 326/1999 Sb. a jeho novely, který upravuje podmínky vstupu pro cizince na území, jejich vycestování a podmínky pobytu cizince a navíc vymezuje působnost Policie ČR, ministerstva vnitra a ministerstva zahraničních věcí. Tento zákon se netýká azylantů ani osob se speciálním povolením pobytu na našem území. (Česko, zákon č. 326/1999 Sb.)

Poslední novelizace tohoto zákona proběhla v roce 2007, kdy došlo především ke změně podmínek pro získání trvalého pobytu rodinného příslušníka českého občana, tj. po 2 letech jeho nepřetržitého přechodného pobytu na území, pokud je nejméně 1 rok rodinným příslušníkem státního občana České republiky, který je na území přihlášen k trvalému pobytu, nebo rodinným příslušníkem občana jiného členského státu Evropské unie, kterému bylo vydáno povolení k trvalému pobytu na území. Rodinný příslušník českého občana získá pouze pobyt přechodný, ztratí tak nárok na dávky státní sociální podpory a zdravotní pojištění. Dříve měl cizinec nárok na získání trvalého pobytu ihned po uzavření sňatku s českým občanem. V poslanecké sněmovně je připraven další návrh na novelizaci zákona o rodině, který je dalším zásahem do života českých občanů a cizinců. Manželství totiž nesmí

vzniknout, pokud osobou je cizinec, neoprávněně pobývá na území České republiky, je v evidenci nežádoucích osob nebo je ve správním řízení o vyhoštění ze země. To se však nevztahuje na občany EU a jejich rodinné příslušníky (Čížinský, 2008).

V souvislosti s pozitivními kroky imigrační politiky byl v roce 2003 spuštěn pilotní projekt s názvem: „Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků.“ Projekt nabízí zkrácení doby udělení trvalého pobytu na 2,5 roku pro uchazeče i jeho rodinu, pokud má cizinec minimálně středoškolské vzdělání, povolení k zaměstnání a udělené vízum nad 90 dnů za účelem zaměstnání (Pilotní projekt, 2005). Jako problém se ukázaly vstupní podmínky, které jsou stále administrativně zatížené a jejich získání je obtížné. Další krok pro imigraci kvalifikovaných pracovníků by měl být projekt zelených karet, jehož iniciátorem je ministerstvo průmyslu a obchodu. Oba projekty zkoumají situaci na poli imigrace a spolu s ní se postupně vyvíjejí.

Migrační politika je ovlivněna Evropskou unií, která se snaží o sjednocení určitých oblastí. Zatím se ale naše migrační politika potýká s problémy jako je ilegální migrace, špatná spolupráce státu s nevládními organizacemi, nedostatečná dekoncentrace na úroveň obcí, korupce cizinecké policie a problémy ve vztahu k mezinárodní statistice. V říjnu roku 2004 byla provedena analýza postavení cizinců dlouhodobě žijících v ČR. Za optimalizační kroky navrhuje např. omezení korupce a nelegálních aktivit (spojených s imigrací, pobytem a zaměstnávání cizinců), podpořit imigraci lidí, kteří přispějí ekonomickému rozvoji a vykazují zájem o život v Česku; a zavedení integračních prvků do právních předpisů. (Gabal, 2004)

5.1.3. Integrační politika a naturalizace

Integrační politika v Česku se začala rozvíjet až v 90. letech 20. století, kdy se zaměřila na pomoc azylantům a reemigrantům přicházejících do země. Koncepce integrace dlouhodoběji a legálně pobývajících cizinců se objevuje v Česku poprvé až v roce 1999. Tato koncepce definuje proces integrace v jehož průběhu dochází ke sjednocování majoritního obyvatelstva a přistěhovalců v jednu společnost. Je zaměřen na dlouhodobě legálně usazené cizince žijící na našem území nejméně po dobu jednoho roku. Definuje cílená specifická opatření regulující proces integrace spolu s podpůrnými opatřeními týkající se především migrace např. vydání povolení k pobytu. Cílem celkové koncepce je zajistit jistotu cizinců v socio-ekonomické, kulturní a politické oblasti. Její prioritní cíle spočívají ve znalosti českého jazyka, ekonomické soběstačnosti imigranta spolu s jeho orientací ve společnosti a vytvoření vztahů s majoritní společností. (Koncepce integrace cizinců, 2005).

Na podporu integrace jsou např. vytvořeny různé projekty neziskových organizací, které se snaží pomoci cizincům při zajištění zaměstnání a bydlení spolu s možností jazykových kurzů. Ovšem jak samotný proces začleňování do společenského systému, tak výsledek tohoto procesu se týká jak cizince, tak majoritní společnosti. Vytvářením smíšených svazků je vhodnou cestou k začlenění cizinců. V Česku je možné nabýt občanství dvěma hlavními způsoby, a to prohlášením nebo udělením. Prohlášení se týká pouze krajanů, kteří emigrovali a Slováků, kteří zde zůstali po rozdělení Československé republiky. Podmínky pro udělení občanství se řídí podle zákona č. 40/1993 Sb., kdy je občanství uděleno pokud má cizinec povolený trvalý pobyt v České republice po dobu nejméně pěti

let, pozbytí cizího státního občanství (pokud se nejedná o osobu s přiznaným postavením uprchlíka nebo o osobu bez státního občanství), pětiletá trestní bezúhonnost a znalost českého jazyka (Česko, usnesení vlády, 2000). Dále musí plnit povinnosti vyplývající ze zvláštních předpisů upravujících veřejné zdravotní pojištění, sociální zabezpečení, důchodové pojištění, daně, odvody a poplatky. V roce 2006 bylo státní občanství uděleno 1536 osobám (Nabývání státního občanství ČR, 2008). Tyto naturalizační podmínky by měli být v blízké budoucnosti novelizovány – vyšší náročnost na ovládání češtiny a nebude nutné pozbytí dosavadního občanství (Česko, usnesení vlády, 2000).

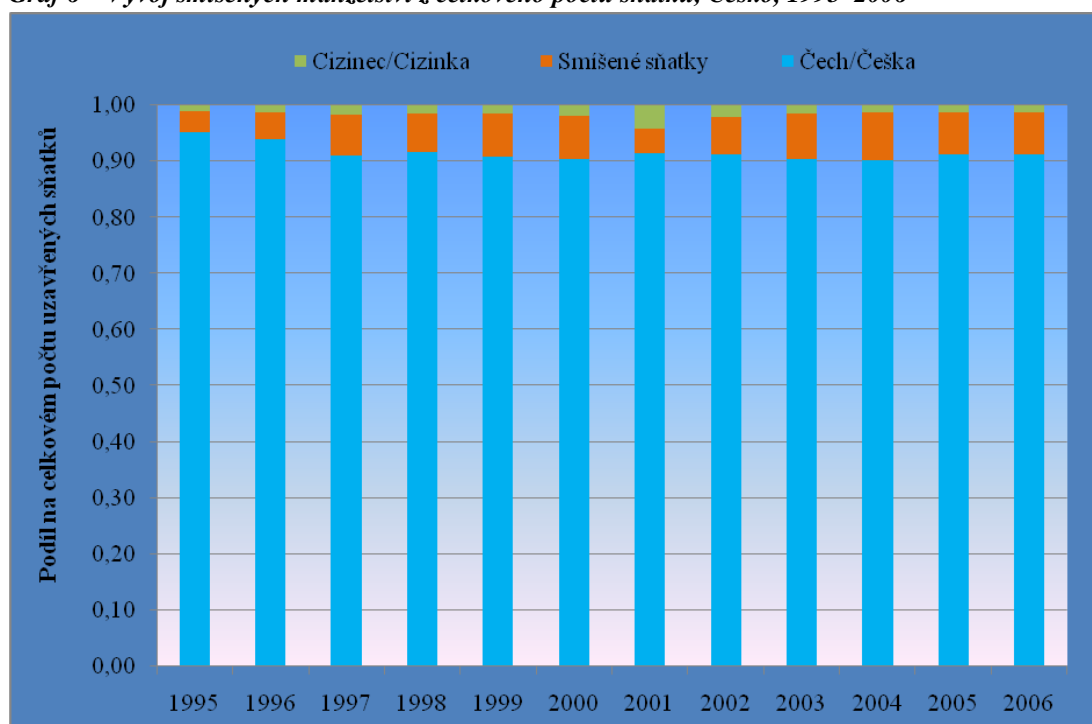
5.2. Smíšená manželství

V roce 2006 bylo z celkového počtu všech uzavřených manželství 8 % sňatků smíšených. Jsou zde zahrnuty pouze sňatky mezi českým občanem a cizím státním příslušníkem. Podíl těchto sňatků na celkovém počtu všech uzavřených manželství roste, přestože úroveň sňatečnosti v Česku má spíše klesající tendenci. Graf 6 nám znázorňuje vývoj uzavřených sňatků a jejich strukturu za posledních jedenáct let. Vidíme, že smíšená manželství nemají výrazný trend, což lze vysvětlit vlivem různých proměnných. Hraje zde roli společenské klima, politická situace jak v domácí zemi, tak v zemi původu cizince, legislativa apod. V Polsku byla provedena studie sňatků, které byly uzavřeny mezi osobami se státním občanstvím Polska a Ukrajiny. Tvrdí, že většina příchozích ze států bývalého Sovětského svazu do Polska, kteří uzavřeli smíšené manželství, jsou pracovní migranti. A na základě neoklasicko-ekonomického přístupu⁷ vysvětlují uzavření takového svazku jako maximalizaci zisku. A to v podobě získání trvalého pobytu a stejných práv jako má občan Polska (Górny, Kepinska, 2004). Podobnou domněnku lze vyslovit i v případě Česka a východní imigrace, jelikož uzavření sňatku s českým občanem je pro Ukrajince nebo Vietnamce nejjednodušší cestou k získání trvalého pobytu.

Česko a Slovensko tvořilo 70 let společný stát, proto se také nejčastěji setkáváme s transnacionálními manželstvími právě v kombinaci Čechů a Slováků. Po rozpadu Československa se počet těchto manželství výrazně snížil (40 %) a to buď odchodem celé rodiny na Slovensko nebo změnou občanství. Významné zastoupení na smíšených manželství mají sňatky s Němci či Poláky, jedná se o sousední státy a menšiny těchto národností se na našem území vyskytovali již v minulosti. Tyto sňatky lze označit za již tradiční (Národnostní složení obyvatelstva, 2003)

⁷ Neoklasický ekonomický přístup má dvě analytické roviny. Na mikroúrovni je založen na premise, že jedinec migruje s očekáváním zlepšení kvality života, věří, že zisky z migrace převáží, ať již okamžitě, nebo v dlouhodobém výhledu nad ztrátami. (Drbohlav, Uherek, 2007)

Graf 6 – Vývoj smíšených manželství z celkového počtu sňatků, Česko, 1995–2006

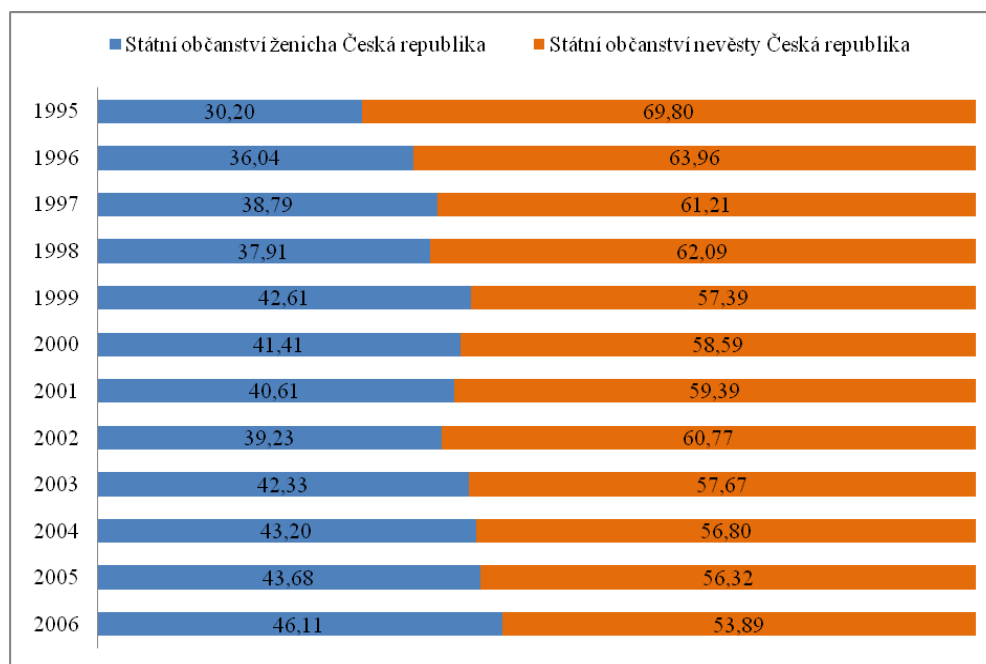

Zdroj dat: Pohyb obyvatelstva, 2008

5.2.1. Struktura podle pohlaví a státního občanství

Byla provedena analýza smíšených manželství podle pohlaví majoritní populace uzavírající tyto sňatky a podle státního občanství. Graf 7 nám říká, že do smíšených manželství vstupují více Češky. Obecně totiž platí, že ve většině skupin imigrantů se nejdříve usazují mladí muži (Castles, Miller, 2003). S časem a příjezdem žen se poměr pohlaví vyrovnává (Kalmijn, Tubergen, 2007). Nedostatek žen z vlastní populace imigranta tak vede k sňatku mimo skupinu. (Blau, Schwartz, 1984 podle Kalmijna, Tubergena, 2007) (viz graf 7). Na našem území se nachází zhruba 60 % cizinců mužů a pouze 40 % žen cizinek. (blíže kapitola Srovnání). Důvodem může být tradice v cizích zemích, že chlapani se pohybují spíše mimo svůj domov, od dívek se naopak očekává, že budou více oddány svým povinnostem v domácnosti (Coleman, 2004). U nás tato tradice mohla být narušena nivelizací platů, ke které došlo za minulého režimu. Lze také vyslovit myšlenku, že muži českého státního občanství mohou být endogamnější než je tomu u žen. Z grafu 8 dále vidíme vyrovnávání mezi pohlavími. Je patrné, že v současné době rozdíly v poměru pohlaví nejsou již tolik výrazné, a proto by se dalo konstatovat, že muži i ženy z majoritní populace vstupují do smíšených manželství v přibližně stejném poměru. Z toho vyplývá, že výrok 2 nebyl pro Česko potvrzen. Je ale potřeba brát v úvahu jeho velice krátkou migrační historii. Je možné, že po vyrovnání pohlaví cizích státních příslušníků v zemi, se sledovaný poměr pohlaví může ještě změnit.

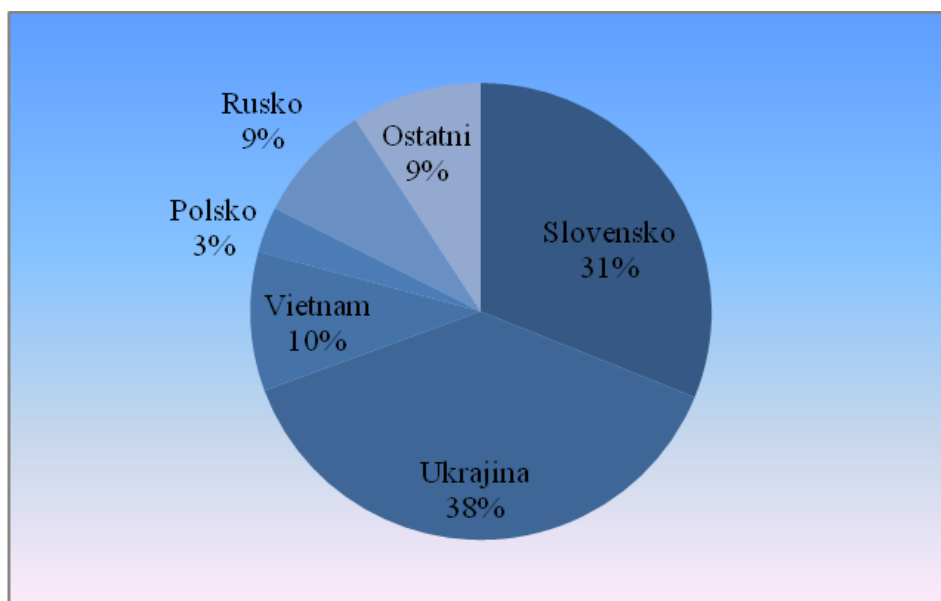
Graf 7 – Vývoj podílu mužů a žen českého státního občanství vstupujících do smíšených manželství, Česko, 1995–2006

Zdroj dat: Pohyb obyvatelstva, 2008

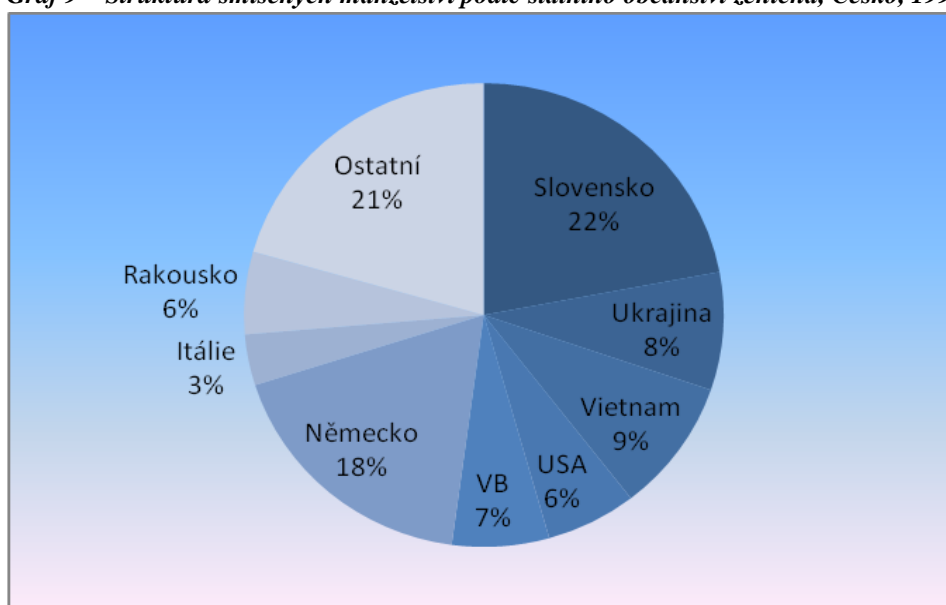
Následující grafy 8 a 9 znázorňují nejčastější státní občanství cizinců, kteří jsou partnery českých občanů. Češi uzavírají svazky s ženami pocházející převážně z východních zemí (graf 8) jako je Slovensko a Ukrajina. U žen českého občanství to nelze jednoznačně určit, struktura cizinců je variabilnější, své významné zastoupení zde mají země západní jako Velká Británie a Německo.

Graf 8 – Struktura smíšených manželství podle státního občanství nevěsty, Česko, 1996 – 2006

Zdroj dat: Pohyb obyvatelstva, 2008

Graf 9 – Struktura smíšených manželství podle státního občanství ženicha, Česko, 1996 – 2006

Zdroj dat: Pohyb obyvatelstva, 2008

5.2.2. Korelační analýza smíšených manželství – Česko

Do korelační analýzy vstupují dvě proměnné, a to podíl cizinců na populaci a podíl smíšených manželství na celkovém počtu uzavřených sňatků. Závislost mezi těmito proměnnými je hledána v jejich vývoji od roku 1995 – 2006. Pearsnův korelační koeficient nabył hodnoty 0,626. Lze se tedy domnívat, že existuje středně silná závislost mezi podílem cizinců a smíšených sňatků. Opět je třeba

mít na paměti, že tato závislost vyplývá už z podstaty smíšených manželství, ale pokud je takto signifikantní, lze tuto závislost považovat za statisticky významnou. Je možné tedy přijmout výrok 1, že existuje závislost mezi počtem cizinců a smíšených manželství.

Tabulka číslo tři nám ukazuje hodnoty korelačních koeficientů, které byly spočteny mezi podílem vybraných skupin osob cizího státního občanství s podílem smíšených manželství těchto osob. U Slováků byla nalezen slabá a negativní závislost. Jedná se o specifickou skupinu, která je velice kulturně blízká a nemá důvody pro získání trvalého pobytu. I když jejich sňatky s českými občany nepatrně přibývají, jejich celkový počet na našem území v posledních letech mírně klesá. Můžeme se domnívat, že příčinou je možná zlepšení ekonomické situace na Slovensku. U Němců je závislost také velice slabá, ale už pozitivní. Dnes už sňatky s českými občany (2006 – 254) nejsou tak časté jako tomu bylo nedávno (2000 – 538). To může souviset s trendy sňatečnosti v Česku, jelikož kulturní blízkost těchto párů je poměrně velká. U Vietnamců se shledáváme taktéž se slabou závislostí. Jelikož je tato závislost pozitivní, znamená to, že jak přibývá Vietnamců (1995 – 14 tis.; 2006 – 40 tis.) i smíšených sňatků (1995 – 71; 2006 – 241), ne však stejnou intenzitou, aby byla nalezena silnější závislost. Můžeme z toho vyvodit, že Vietnamci uzavírají sňatky ve své skupině a jsou tedy endogamnější. U Poláků byla nalezena silná pozitivní závislost. Tato závislost nám ukazuje, že podíl Poláků i jejich sňatků s Čechy za posledních jedenáct let rychle klesá. Opět může být důvodem zlepšení situace v jejich zemi. I když jsou také velice kulturně blízcí a nebylo zřejmě problematické uzavření smíšeného sňatku, jejich tradiční pobyt v zahraničí ztrácí na síle v konkurenci jiných imigrantů. U Rusů byla nalezena negativní a relativně silná závislost. Jejich počet na našem území roste (1995 – 4 tis.; 2006 – 18,5 tis.), jejich sňatky s českými občany ubývají. Příčinnou může být uzavřenost ruské komunity vůči majoritní společnosti (Jánská, 2002). Ukrajinci vykazují také slabou pozitivní závislost. Jejich počet vzrostl ve sledovaném období z 28 tis. na 102 tisíc, ale jejich sňatky takový nárůst ani zdaleka nezaznamenali. Důvodem je jejich cirkulační migrace, Ukrajinci se u nás neusazují a nezakládají rodiny. Většinou pracují, aby finančně podpořili svojí rodinu na Ukrajině.

Obecně jsme se setkali s nízkými závislostmi u většiny sledovaných státních občanství. Může se jednat o časové zpoždění v uzavírání sňatků novými cizinci a již zmíněný vliv různých faktorů.

Tab. 3 – Korelace mezi podílem vybraných skupin na cizincích a na smíšených manželství, Česko, 1995 – 2006

Podíl osob cizího původu na celkovém počtu cizinců	Podíl smíšených manželství osob cizího původu na celkovém počtu uzavřených sňatků	Perasnův korelační koeficient
Slováci	Sňatky mezi Čechy a Slováky	-0,209
Němci	Sňatky mezi Čechy a Němci	0,185
Vietnamci	Sňatky mezi Čechy a Vietnamci	0,266
Poláci	Sňatky mezi Čechy a Poláky	0,764*
Rusové	Sňatky mezi Čechy a Rusy	-0,544
Ukrajinci	Sňatky mezi Čechy a Ukrajinci	0,125

Pozn.* Korelace je signifikantní na hladině významnosti 0,05

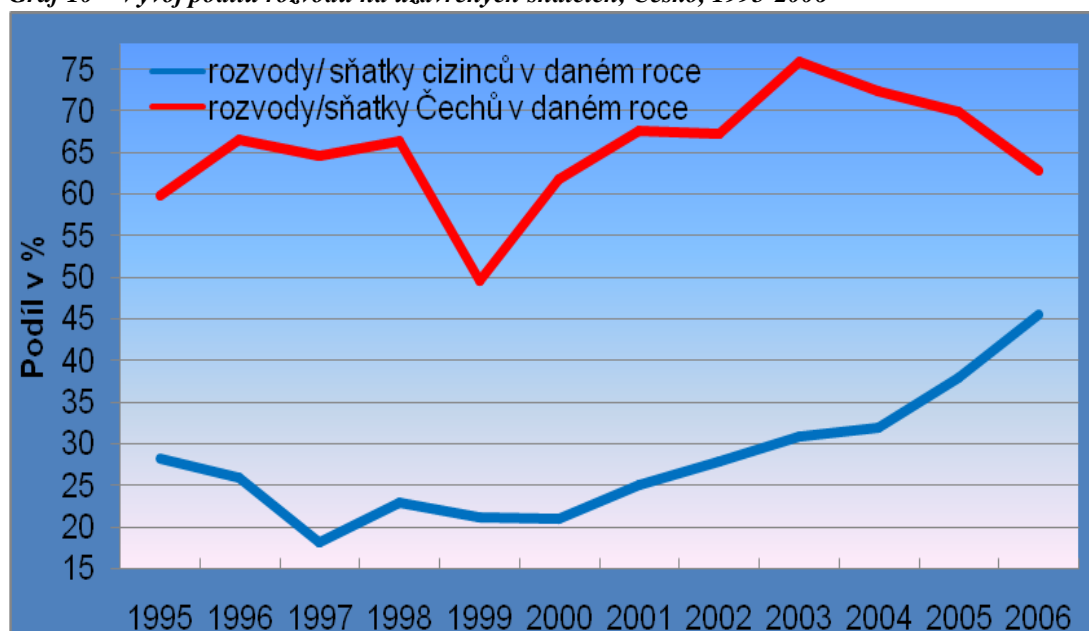
Zdroj dat: Pohyb obyvatelstva, 2008; Cizinci v ČR, 2008

5.2.3. Rozvodovost

Úroveň rozvodovosti v Česku patří od 60. let mezi nejvyšší v Evropě. (Vývoj sňatečnosti a rozvodovosti, 2002) Příčinu můžeme hledat v minulém režimu, jehož společenské klima nebylo striktně zaměřené proti rozvodům. „Obecně lze říci, že náhlé změny v úrovni rozvodovosti obvykle souvisejí se změnami rozvodové legislativy, které umožní právně zrušit již neexistující manželství“ (Kalibová, 2004). Novela zákona o rodině (Česko, zákon č. 210/1998 Sb.) přinesla následující změny. Ztížila rozvody manželství s malými dětmi, musí být soudně stanovena práva a povinnosti k nezletilým dětem ještě před rozvodem. Dále zavedla takzvaný nesporný rozvod se zjednodušeným projednáváním (§ 24 a), a to pod podmínkou trvání manželství nejméně rok, manželé spolu 6 měsíců nežijí a jsou vyřešeny majetkoprávní vztahy s nezletilými dětmi. (Rozvodovost, 2008) Novela pro mnoho českých občanů znamenala zhoršení dostupnosti rozvodu, také tomu nasvědčuje následný propad rozvodů (viz graf 10), přesto se jednalo pouze o dočasný výkyv v úrovni rozvodovosti. Můžeme se domnívat, že novela mohla usnadnit cestu k rozvodu domluveným sňatkům mezi českým a cizím občanem, jelikož není pro ně problematické prokázat, že rok spolu nežijí. Lze se domnívat, že je toto jednou z příčin nárůstu rozvodovosti osob s jiným státním občanstvím.

I když se jedná o rozvody a sňatky, které byly uzavřeny všemi cizinci v Česku, statistika nám ukazuje, že z 97 % se jedná o sňatky smíšené. Jinými slovy pouze 3 % cizinci uzavírají sňatky mezi sebou (Cizinci v ČR, 2007).

Graf 10 – Vývoj podílu rozvodů na uzavřených sňatcích, Česko, 1995-2006

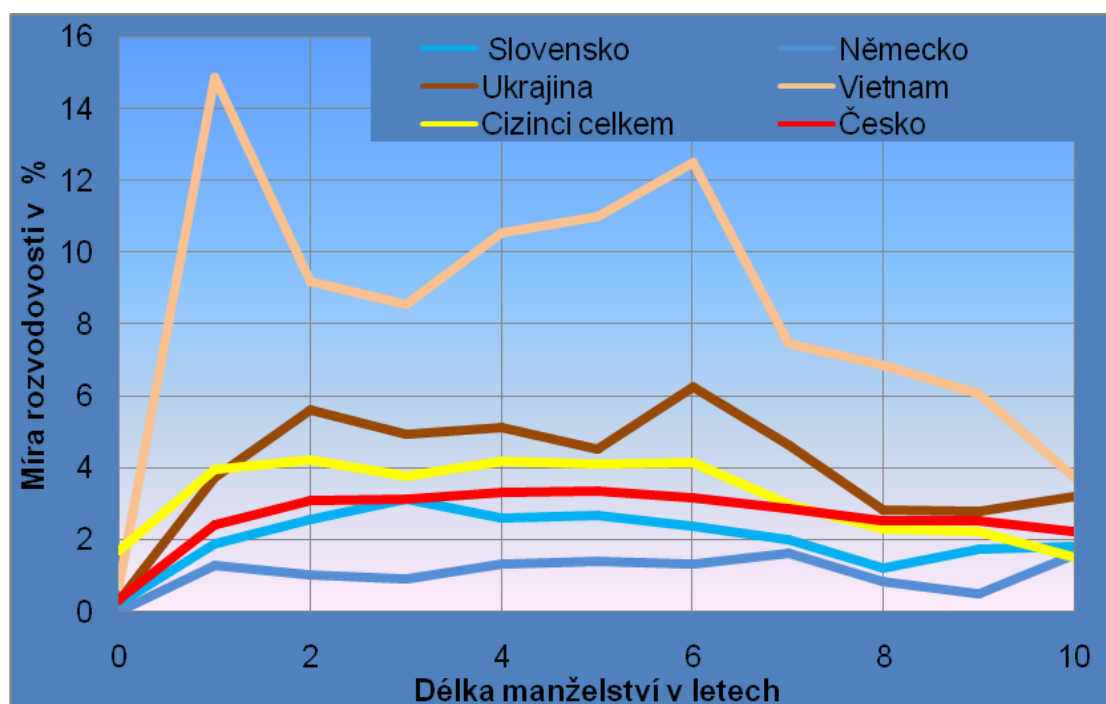
Zdroj dat: Pohyb obyvatelstva, 2008

Se smíšenými manželstvími bývá často zmiňována problematika fiktivních sňatků. V Česku je za fiktivní sňatek považováno když: „cizinec uzavřel manželství s cílem získat povolení k pobytu, to

neplatí, pokud se z manželství narodilo dítě nebo bylo v době trvání manželství manžely dítě nezrušitelně osvojeno“ (Čížinský, 2006, s. 36). Tato definice je však velice omezená, jelikož se vztahuje pouze na akt uzavření manželství nikoli na následné soužití. Právní postihnutelnost z fiktivního sňatku je pouze na straně cizince, kterému je zrušen trvalý pobyt a je mu uložena povinnost vycestovat ze země. Je však velmi těžké zjistit zda účelem sňatku bylo skutečně a pouze povolení k trvalému pobytu. Jak můžeme vidět v analýze sňatků mezi migranty a českými občany od Marie Jelínkové a Alice Szczepanikové, většina sňatků se nachází mezi „pravým“ a „účelovým“ manželstvím. Autorky tvrdí, že migranti by nevolili získání pobytového statusu uzavřením sňatku, kdyby jiné cesty k získání pobytu nebyly příliš obtížné (Jelínková, Szczepaniková, 2007). Jelikož novelizace zákona o pobytu cizinců proběhla až v roce 2007, dvouleté kritérium pro získání trvalého pobytu rodinných příslušníků občanů Česka se zatím neprojevovalo v datech. Ale bude nadále velice zajímavé sledovat rozvodovost podle délky trvání manželství, která by tak mohla znázornit fiktivní sňatky právě po dvou letech manželství.

Z dat za rozvody cizinců podle délky trvání manželství byl vytvořen graf 11. Znázorňuje míru rozvodovosti podle délky manželství všech cizinců v Česku. Patrný vrchol rozvodovosti u Vietnamců po roce trvání manželství může naznačovat fiktivní sňatky. Důvodem může být udělení trvalého pobytu okamžitě po sňatku a manželství bylo rozvedeno se zjednodušeným projednáváním po jednom roce. Ve srovnání se Slováky, kteří nemusejí mít hlavní zájem na uzavření smíšeného sňatku za získáním trvalého pobytu, je míra rozvodovosti v průběhu délky manželství téměř konstantní. Vypovídá to také o jejich kulturní blízkosti. Obecně je znatelná vyšší míra rozvodovosti u Ukrajinců a Vietnamců. Opět zde může hrát roli kulturní vzdálenost anebo účelovost sňatku. Výrok, že smíšená manželství mají vyšší míru rozvodovosti nebyl zcela prokázán. Z grafu 11 je možné vysledovat, že většina cizinců se do 10 let manželství rozvede, a jejich rozvodovost tak klesne pod míru rozvodovosti českých občanů.

Graf 11 – Míra rozvodovosti podle délky manželství za vybraná státní občanství, Česko, 2006

Zdroj dat: Pohyb obyvatelstva, 2008

Kapitola 6

Srovnání situace sledovaných zemí

Nizozemsko a Česko jsou díky své poloze, historii a ekonomickému vývoji poměrně odlišné země. Přes tuto skutečnost je možné vysledovat jak významné rozdíly, tak i podobné charakteristiky. Následuje srovnání provedené analýzy smíšených manželství.

6.1. Legislativa⁸

Zásadní rozdíl mezi oběma zeměmi se nachází už ve vymezení pojmu imigrant. V Nizozemsku je to osoba, které se minimálně jeden z rodičů narodil v zahraničí – tedy osoba cizího původu (CSB, 2008). Je tedy možné tyto osoby sledovat i po jejich naturalizaci a někdy i porovnávat první a druhou generaci. V Česku lze imigranty zkoumat převážně jako osoby s jiným než českým občanstvím (Cizinci v ČR, 2008). Znamená to, že pokud osoba získá české občanství ztrácí se z hlediska statistiky mezi občany České republiky.

Naturalizační politika, tedy historicky se vyvíjející nastavení pravidel pro možnost získání občanství, má své specifické podmínky právě díky odlišnému vývoji. U obou zemí lze občanství nabýt převážně dvěma způsoby – Česko prohlášením a udělením, Nizozemsko opcí a naturalizací. Významným rozdílem je doba trvání pro získání občanství. V Nizozemsku jste naturalizováni po pěti letech nepřetržitého pobytu, v Česku po pěti letech trvalého pobytu, na který máte nárok až po pěti letech pobytu.

Rozdílná situace je při uzavření sňatku cizince s občanem daného státu. Cizinec, který uzavřel sňatek s Nizozemským občanem minimálně před 3 lety. V Česku získá trvalý pobyt po 2 letech cizincova nepřetržitého přechodného pobytu na území, pokud je nejméně 1 rok rodinným příslušníkem státního občana České republiky. V Nizozemsku je legislativa o něco restriktivnější, důvodem mohou být mnohem vyšší počty smíšených manželství v Nizozemsku (tabulka 4).

Tab. 4 – Smíšená manželství 2006

Ukazatel/stát	Nizozemsko	Česko
Počet uzavřených sňatků majoritní populace s osobou cizího původu/ jiného státního občanství	11 036	3884
Podíl na celkovém počtu uzavřených sňatků	15,5 %	7,4 %

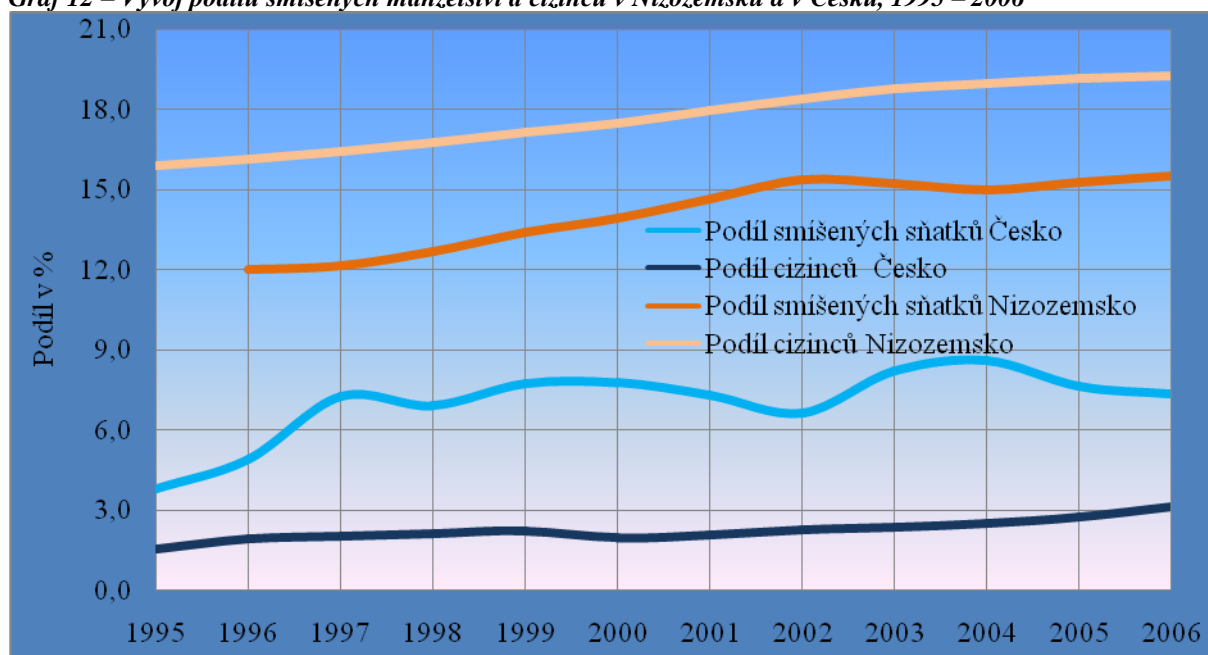
Zdroje dat: Pohyb obyvatelstva, 2008; Bevolkin 2008

6.2. Rozdíly ve vybraných charakteristikách

Jak v Nizozemsku tak v Česku dochází k nárůstu počtu imigrantů v populaci a také rostou počty uzavřených smíšených manželství. U podílu smíšených sňatků na celkovém počtu uzavřených svazků je patrné, že v Česku se nejedná o plynulý nárůst, ale o mírně kolísající křivku. To, že je v Nizozemsku nižší podíl smíšených manželství než cizinců je způsobeno obecně nižším počtem uzavíraných sňatků a nižším podílem smíšených manželství na sňatech cizinců (89 %).

⁸ O odlišném nastavení legislativy vůči imigrantům v zemích EU vypovídá MIPEX. (Integration index, 2007)

Graf 12 – Vývoj podílu smíšených manželství a cizinců v Nizozemsku a v Česku, 1995 – 2006

Zdroje dat: Pohyb obyvatelstva, 2008; Bevolkin 2008

6.2.1. Podíl pohlaví na smíšených manželstvích

V kapitole Nizozemsko a Česko je prezentován poměr mužů a žen z majoritní populace vstupujících do smíšených manželství za období deseti let do roku 2006. Tento poměr – ženich : nevěsta z majoritní populace – vyšel pro Nizozemsko 63,5:36,5; zatímco v Česku 46:54 je pro tentýž rok 2006 opačný. Tabulka 5 nám ukazuje, jaký je poměr pohlaví na sňatkovém trhu smíšených manželství. Lze soudit, že v Nizozemsku mají muži nizozemského původu větší možnost uzavřít sňatek než čeští muži s cizinkou. Naopak podíl cizinců mužů je v Česku vyšší, české ženy tak mohou pravděpodobněji uzavřít manželství právě s cizincem mužského pohlaví. To by mohl být jeden z faktorů, proč české ženy vstupují do smíšených manželství více než ženy nizozemského původu. Obecně existují i další vysvětlení toho, které pohlaví z majoritní populace uzavírá sňatek s cizincem více. Např. z psychologického hlediska si prý muži z majoritní populace berou cizinky ze strachu, že si z vlastní populace vyberou ženu podobou svojí matce (Youakim, 2004). Ekonomické hledisko se také přiklání k vyšší četnosti sňatků mužů z majoritní populace, a to z důvodu vyššího platu pro uživení rodiny v domácí zemi než v zemi původu nevěsty (Górny, Kepinska, 2004). Některá náboženství také zakazují ženám si vzít muže jiného vyznání.

Tab. 5 – Podíl pohlaví sňatkuschného obyvatelstva

Pohlaví/Stát	Nizozemsko (2006)	Česko (2006)
Muži 15-50 let	50,50	51,04
Ženy 15-50 let	49,50	48,96
Muži cizinci 15-50 let	50,46	61,21

Ženy cizinky 15-50 let	49,54	38,79
-------------------------------	-------	-------

Zdroje dat: Pohyb obyvatelstva, 2008; Bevolkin 2008

6.2.2. Státní občanství

Struktura státní příslušnosti (resp. země původu) partnerů je pro každou zemi relativně rozdílná. Důvodem je odlišná struktura imigrační populace, pramenící z geografické polohy a historického a socioekonomického vývoje i dalších kontextuálních faktorů. Česko – ležící ve střední Evropě – bylo v druhé polovině 20. století orientováno pouze na „východ“ a migrační procesy se začaly přirozeně vyvíjet až po roce 1989. Nizozemsko, jakožto bývalá koloniální velmoc, představovalo pro mnoho migrantů cílový „přístav“. I pro Evropany znamenalo a znamená i v současnosti vyspělou zemi s rovnými podmínkami a novým příležitostmi.

Pokud v tomto srovnání odhlédneme od konkrétních zemí původu či státních občanství, je zde však možné najít určité paralely mezi Nizozemskem a Českem. U obou zemí převažuje západní³ příslušnost partnerů; migranti z jiných kontinentů představují třetinový podíl na smíšených manželstvích. Dále Nizozemci i Češi více uzavírají sňatky s partnerkami z nezápadních zemí (tedy z východních) než je tomu u žen z obou majoritních populací. Ženy si naopak berou muže spíše ze západních zemí.

6.2.3. Korelační analýza

Rozdíl byl nalezen v korelační analýze mezi podílem cizinců na celkové populaci a podílem smíšených sňatků na všech uzavřených sňatcích. Pozitivní a silná závislost byla nalezena v Nizozemsku (0,945), v Česku byla tato závislost o něco slabší (0,626). Znamená to, že v Česku je uzavírání smíšených manželství ovlivněno i jinými faktory než pouhou přítomností cizinců. Roli tu hraje migrační historie, fiktivní sňatky, legislativa a pod.

6.2.4. Rozvodovost

Z hlediska úrovně celkové rozvodovosti a jejího vývoje jsou sledované země taktéž rozlišné. Nizozemsko má nižší míru rozvodovosti (úhrnná rozvodovost⁹ 2006 = 25 %), ale také nižší míru sňatečnosti (hrubá míra sňatečnosti¹⁰ 2006 = 4,43 ‰). Česko se v rozvodovosti drží nad Evropským průměrem (úhrnná rozvodovost⁹ 2006 = 48,7 %), sňatků však je uzavřeno více (hrubá míra sňatečnosti¹⁰ 2006 = 5,15 ‰).

Studie, které byly provedeny v Nizozemsku prokázaly, že rozvodovost smíšených manželství je vyšší než rozvodovost majoritní populace. V Česku to není tak jednoznačné. Dalo by se vyvodit, že vyšší rozvodovost podle délky manželství mají cizinci než Češi. Také závěr, který vyplynul z nizozemských studií, že vyšší rozvodovost smíšených manželství není způsobena kulturní vzdáleností,

⁹ Úhrnná rozvodovost představuje úhrn měr rozvodovosti podle věku a vyjadřuje podíl rozvedených mužů resp. žen. (Kalibová, 2004)

¹⁰ Hrubá míra sňatečnosti udává počet sňatků na tisíc obyvatel středního stavu v ročním vymezení. (Kalibová, 2004)

ale fiktivními svazky, nebyl na našich datech pro Česko prokázán. V souvislosti s přijetím restriktivní novely cizineckého zákona (v roce 2007) bude zajímavé sledovat další vývoj rozvodovosti smíšených manželství podle délky trvání.

Vymezení fiktivního sňatku je v obou zemích podobné. V Nizozemsku „*Fiktivní sňatek nastává pokud: jeden z partnerů nemá Nizozemské občanství a jeho úmyslem je nesplnit závazky spojené s manželstvím, ale výhradně získat trvalý pobyt v Nizozemsku*“ (Huis, Steenhof, 2003, s. 13) a v Česku fiktivní sňatek nastává pokud „*cizinec uzavřel manželství s cílem získat povolení k pobytu, to neplatí, pokud se z manželství narodilo dítě nebo bylo v době trvání manželství manželů dítě nezrušitelně osvojeno*“ (Čížinský, 2006, s. 36). Obě definice se zaměřují na účelné získání pobytu, které konfrontují s manželskými závazky, a obě jsou příliš široké, týkají se pouze události (svatby) a ani jedna nepostihuje občana země. Cílem této legislativy bylo hlavně zabránit fiktivním sňatkům, ale jak ukazují studie, tyto sňatky jsou nadále uzavírány.

Kapitola 7

Závěr

Práce se zaměřila na manželství uzavřená mezi majoritní populací a osobami cizího původu či státního občanství. K vymezení tématu sloužila problematika smíšených manželství v Nizozemsku, kde začala

být sledována s druhým demografickým přechodem. David Coleman (2004) ve své studii uvedl, že oslovit odbornou veřejnost v Nizozemsku tématem smíšených manželství je jako vozit uhlí do Newcastleu. V Česku je situace opačná. Otázka manželství Čecha/Češky s cizincem se dostala na veřejnost až v posledních letech, a to většinou v souvislosti s fiktivními sňatky. Odborných výzkumů nebylo provedeno mnoho. Je proto třeba sledovat tuto problematiku a zvážit její klady a zápory, které společnosti přináší. Podstatné je začít od základu, který je tvořen statistickými daty a jejich zjišťování. Základní rozpor pro sledování fenoménu smíšených manželství mezi majoritou a migrantu najdeme už v definici smíšených manželství – v Česku jsou tato manželství postavena na základě státního občanství, což neumožňuje statisticky sledovat migranty i po změně občanství. Získání občanství však není zárukou celkové integrace do společnosti. Proto by byla vhodná změna definice smíšených manželství v Česku. Měla by se zaměřit na zemi původu či narození migranta nebo jeho rodičů, jak je tomu v Nizozemsku.

V souvislosti se smíšenými manželstvími byla nastíněna migrační historie obou zemí, která vysvětlila současnou situaci týkající se struktury populace. Následně byla provedena analýza smíšených manželství podle pohlaví majoritní populace, která neprokázala platnost výroku 1. Situace je ovlivněna nejen podílem pohlaví cizinců v nové zemi, kdy je tak významně ovlivněn sňatkový trh, ale i řadou dalších faktorů na straně imigrační populace i majority. Z hlediska struktury podle země původu cizince či státního občanství bylo vyzorováno, že v obou zemích vstupují muži z majoritní populace do manželství se ženami z východních států. Naopak ženy z majoritní populace uzavírají sňatek spíše s muži ze západních států. Důvody pro toto chování je třeba hledat v dalším výzkumu spíše sociologického a psychologického charakteru či z oboru gender studies.

Druhým vstupním výrokiem této práce se vztahoval k závislosti mezi počtem cizinců a smíšených manželství. V obou státech byla nalezena relativně silná pozitivní korelace. Tato závislost je zřejmě oboustranná, navíc do hry vstupují i další faktory.

Nizozemské studie (Huis, Steenhof, 2003, Harmsen, 1999) prokázaly, že některá smíšená manželství (vybraných etnických skupin) mají vyšší pravděpodobnost rozvodu a do deseti let manželství dochází k rozpadu většiny těchto párů. Také prokázaly významnost role fiktivních sňatků, které mají zřejmě hlavní podíl na vysoké rozvodovosti, na rozdíl od kulturní vzdálenosti. Legislativní omezení v Česku z roku 2007, týkající se smíšených manželství není tak restriktivní jako legislativní podmínky v Nizozemsku, přesto se i tam ukázalo, že taková opatření fiktivním sňatkům nepředcházejí. Výsledkem je pouze vyšší rozvodovost po vymezených letech manželství, nutných k zisku trvalého pobytu. Domnívám se tedy, že omezování a znepřístupňování smíšených sňatků není vhodnou cestou, uvážíme-li jaký pozitivní dopad na začlenění či šíření tolerance mezi kulturami mohou smíšené sňatky mít.

Jedním z cílů práce byla snaha o provedení podobné analýzy rozvodovosti jako v Nizozemsku a ověření výsledků pro Česko. Výsledky však nejsou tak prokazatelné, jelikož malé statistické soubory nemají dostatečnou vypovídací hodnotu. Můžeme se domnívat, že role fiktivních sňatků je v Česku významná, avšak z analýzy našich dat jsme neprokázali, jaká je jejich role ve srovnání s kulturní vzdáleností. Je tedy nasnadě pokusit se o hlubší analýzu smíšených manželství a jejich rozvodovosti a nezapovězení této otázky.

Otázka smíšených manželství zasahuje do různých oblastí společnosti (kulturní, sociální, ekonomická apod.) a je tedy zapotřebí o co možná nejkompresnější pohled na jejich problematiku. Na druhou stranu je nutné každou sféru důkladně vyhodnotit. Jedná se tedy o téma, kde je zapotřebí spolupráce mnoha odborníků.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BARŠOVÁ, A. 2005. *Integrace přistěhovalců v Evropě*. Paper presented at the 2005 Konference Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit. 13 s. Dostupný z WWW: <http://aa.ecn.cz/img_upload/9e9f2072be82f3d69e3265f41fe9f28e/ABarsova_Integrace_pristeho_valcu_v_Evropě.pdf>.
- BARŠOVÁ, A.; BARŠA, P. 2005. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Sv. 15., Brno, 2005. s. 312. ISBN 80-210-****-*
- BELOT, M.; EDERVEEN, S. 2004. *Cultural and institutional barriers in migration between OECD countries*. 2004, 46 s.
- Begrippen : Allochtoon [online]. Voorburg/Heerlen : Centraal Bureau voor de Statistiek, 1997 , 2008 [cit. 2008-04-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/begrippen/default.htm?ConceptID=37>>.
- Begrippen : Totaal echtscheidingspercentage [online]. Voorburg/Heerlen : Centraal Bureau voor de Statistiek, 1997 , 2008 [cit. 2008-04-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/begrippen/default.htm?Languageswitch=on&ConceptID=947>>.
- Bevolking [online]. Voorburg/Heerlen : Centraal Bureau voor de Statistiek, 1997 , 2008 [cit. 2008-04-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/bevolking/nieuws/default.htm>>.
- Bible. 1991. *První Královská kniha, kapitola 11, Šalamounovi ženy*. Praha : Zvon, 1991. 989 s. ISBN 80-7113-009-5.
- DE BLIJ, H. 1982. *Human Geography culture, society and space*. New York: John Wiley and Sons, 1982. 656 s. ISBN 0-471-08557-X.
- BROUTHERS, K., D.; BROUTHERS, L., E. 2001. Explaining The national cultural distance paradox. London: *Journal of International Business Studies*, 2001, roč. 32, č. 1, s. 177–189.
- CARRERA, S. 2006. A Comparison of Integration Programmes in the EU : Trends and Weaknesses. The Centre for European Policy Studies, 2006, roč. 1, 28 s. Dostupný z WWW: <http://shop.ceps.eu/BookDetail.php?item_id=1310> ISBN 92-9079-620-0.
- CASTLES, S.; MILLER, M. J. 2003. *He Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. New York: The Guilford Press, 2003. 338 s. ISBN 1572309008.
- Cizinci v ČR : *Demografické aspekty života cizinců* [online]. Praha : Český statistický úřad, 1998 [cit. 2008-05-05]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/o/1414-07-2007-1_demograficke_aspekty_zivota_cizincu>.
- Cizinci v ČR 2007 : *Demografické události cizinců* [online]. Praha : Český statistický úřad, 1998 , 11.12. 2007 [cit. 2008-05-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/kapitola/1414-07-2007-0900>>.
- COLEMAN, D. A. 2004. Partner choice and the growth of ethnic minority populations. *Bevolking en Gezin*, 2004, roč. 33, č. 2, s. 7–34, (special issue for the 75th Jubilee conference of the Dutch Demographic Society, 'Het huwelijik in de multiculturele samenleving/Marriage in multicultural society').
- ČERMÁK, Z. 2005. Migrace a suburbanizační procesy v České republice. *Demografie*. Praha, 2005, roč. 47, č. 3 s. 169–176. ISSN 0011-8265.
- Česko. Vláda. Usnesení vlády České republiky ze dne 11. prosince 2000 č. 1266 o o realizaci Zásad koncepce integrace cizinců na území České republiky a o návrhu Koncepce integrace cizinců na území České republiky, 2001, 50 s. Předpis usnesení včetně Předkládací zprávy dostupný také z WWW: <<http://www.mvcr.cz/dokumenty/integrace/koncepce.pdf>>.
- Česko. Zákon č. 326/1999 Sb. ze dne 23.12.1999 o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. In Sbírká zákonů České republiky. 1998, částka 106, Dostupný také z WWW: <<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb99326&cd=76&typ=r>> nebo také <http://www.mvcr.cz/azyl/migrace/legislativa/326_99.pdf>.

- Česko. Zákon č. 210/1998 Sb. ze dne 3. dubna 1998 o rodině. *In Sbírka zákonů České republiky*. 1998, částka 34, Dostupný také z WWW: <http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb98091&cd=76&typ=r>.
- ČIŽÍNSKÝ, P. 2006. *Cizinecký zákon 2006*. Kryštof Čížinský. Poradna pro občanství/ Občanská a lidská práva, 2006. 64 s. Dostupný z WWW: http://www.poradna-prava.cz/dokumenty/Cizinecky_zakon.pdf.
- ČIŽÍNSKÝ, P. 2008. Další zásah do rodinného práva českých občanů a cizinců.. *Migraceonline : o migraci ve střední a východní Evropě* [online]. 2008 [cit. 2008-04-18], s. 1–3. Dostupný z WWW: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2087131>.
- Demografické aspekty života cizinců [online]. Praha : Český statistický úřad, 1998 , 26.10.2006 [cit. 2008-05-05]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/itisk/ED004DF0A2>.
- DOOMERNIK, J. 1998. *The Effectiveness of Integration Policies*. Towards Imigrants and Their Descendants in France, Germany and the Netherlands. ILO, 1998. 91 s. Dostupný z WWW: <http://www.ilo.org/public/english/protection/migrant/download/imp/imp27.pdf>.
- DOOMERNIK, J.; PENNINX, R.; AMERSFOORT, H. 1997. A Migration Policy : Possibilities and Limitations. Brusel : *The Migration Policy Group*, 1997. 93 s. Dostupný z WWW: <http://www.imes.uva.nl/publications/documents/Doomernik-mpg-future.pdf>.
- DRBOHAV, D. 2001. Evropa a proces mezinárodní migrace (se zvláštním důrazem [online]. Praha : Europeum, 2001 , 17.1.2001 [cit. 2008-05-15]. Dostupný z WWW: http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=320.
- DRBOHLAV, D. 2003. Ethnicity and international migration: focus on family and religion. Overview of selected aspects, features and trends. *Studi emagrazione*. 2003, roč. 151, s. 621–643.
- DRBOHAV, D.; UHEREK, Z. 2007. Reflexe migračních teorií. *Sborník ČSGS*. Praha Academia, 2007, roč. 112, č. 2, s. 125-141. ISSN 1212-0014.
- ENTZINGER, H.; BIEZEVELD, R. 2003. Benchmarking in Immigrant Integration. Rotterdam : *European Research Centre on Migration and Ethnic Relations*, 2003. 53 s. Dostupný z WWW: http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/immigration/studies/docs/benchmarking_final_en.pdf.
- FINNÄS, F. 1988. The Demographic Effect of Mixed Marriages. *European Journal of Population*, North Holand, 1988, roč. 4, s.145-156.
- GABAL, I. 2004. Analýza postavení cizinců dlouhodobě žijících v ČR [online]. Working paper. Praha : [s.n.], říjen 2004. 26 s. Dostupný z WWW: <http://www.cizinci.cz/files/clanky/16/analyza.pdf>.
- GEIST, B. 1992. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, a. s., 1992. 647 s. ISBN 80-85605-25-7.
- GÓRNY, A.; KEPIN'SKA, E. 2004. Mixed Marriages in Migration from the. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. Carfax Publishing, 2004, roč. 30, č. 2, s. 353–372.
- HOFSTEDÉ G. Cultural Dimensions [online]. 2003 [cit. 2008-04-13]. <http://www.geert-hofstede.com/index.shtml>. Geert Hofstede's Websites , ITIM International, An international consulting organization utilizing Prof. Hofstede's concepts.
- HUIS, M.; STEENHOF, L. 2003. Divorce risks for foreigners in the Netherlands. *Division of Social and Spatial Statistics* [online]. 2003 [cit. 2008-03-10], s. 1-16. Dostupný také z WWW: www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/bevolking/publicaties/publicaties/archief/2003/2003-risk-of-divorce-pub.htm.

- HARMSSEN, C.N. Cross-cultural marriages. *Monthly Bulletin of Population Statistics* [online]. 1999 [cit. 2008-04-04], s. 1–12. Dostupný z WWW: <http://www.google.com/search?source=ig&hl=en&rlz=&q=Cross-cultural+marriages+C.N.+Harmsen&btnG=Google+Search> >.
- Huwen; huwelijksluitingen en huwende personen naar diverse kenmerken [online]. Voorburg/Heerlen : Centraal Bureau voor de Statistiek, 1997 , 21-3-2008 [cit. 2008-04-20]. Dostupný z WWW: <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=60036NED&D1=0,41-72&D2=a&HDR=T&STB=G1&VW=T>>.
- IND Residence Wizard : Planning to stay in the Netherlands [online]. 1998 [cit. 2008-04-05]. Dostupný z WWW: http://www.ind.nl/EN/verblijfwijzer/verblijfwijzer_mijnsituatie.asp?proc=komen&procedure=Obtaining%20Dutch%20nationality&procedurestapnaam=Conditions&land=&duur=1&lang=en>.
- INGLEHART, R.; BAKER, W. E. 2000. Modernation, Cultural Change, and The Persistence of Traditional Values. *American Sociological Review*, 2000, roč. 65, s. 19–51.
- JÁNSKÁ, E. 2002. *Adaptace cizinců v České republice*. Praha, 2002. 118 s. Dizertační práce (PhD.) Univerzita Karlova. Přírodovědecká fakulta.
- JELÍNKOVÁ, M.; SZCZEPANIKOVÁ, A. 2007. Binacionální sňatky a česká migrační politika: Jak je to vlastně s tou pravostí a fikcí? *Migraceonline : o migraci ve střední a východní Evropě* [online]. 2007 [cit. 2008-03-18], s. 1-7. Dostupný z WWW: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2062134>>.
- JEHLIČKA, P., TOMEŠ, J., DANĚK, P. (edit) 2000. *Stát, prostor, politika: vybrané otázky politické geografie*. Přírodovědecká fakulta UK v Praze, 2000. 269 s. ISBN 80-238-5566-2
- KALIBOVÁ, K. 2004. *Úvod do demografie*. Praha : Karolinum, 2004. 52 s. ISBN 80-0222-9.
- KALMIJN, M. 1998. Intermarriage and Homogamy: Causes, Patterns, Trends. *Annual Review of Sociology*. Utrecht, 1998, roč. 24, s. 395–421.
- KALMIJN, M.; TUBERGEN, F. 2007. Ethnic intermarriage in the Netherlands: confirmations and refutations of accepted insights. *European Journal of Population*. Springer, 2007, roč. 22, s. 371-397. ISSN 0168-6577.
- Koncepce integrace cizinců [online]. Praha : Český statistický úřad, 2005 [cit. 2008-05-8]. Dostupný z WWW: [www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/5E0034D8EC/\\$File/ci1main2.doc](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/5E0034D8EC/$File/ci1main2.doc)>.
- KUČERA, Milan. 1994. *Populace České republiky 1918–1991*. Praha : Česká demografická společnost ve spolupráci se Sociologickým ústavem AV ČR, 1994. 197 s. ISBN 80-901674-7-0.
- KUČERA, M.; PAVLÍK, Z. 2002. *Populační vývoj České republiky 1990–2002*. Praha : Katedra Demografie a Geoinformatiky, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova v Praze, 2002. 98 s. ISBN 80-902686-8-4.
- LACHMANOVÁ, L. 2006. Model integrace imigrantů: jeho výsledky a komparativní hodnocení. Praha, 2006. 152 s. Diplomová práce (Mgr.). Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Přírodovědecká fakulta UK Praha. Vedoucí diplomové práce Doc. Dušan Drbohlav.
- LACHMANOVÁ, L. 2007. Vývoj a úspěšnost modelů integrace imigrantů (na příkladu Rakouska, Francie a Nizozemska). *Sborník ČSGS*. Praha Academia, 2007, roč. 112, č. 2, s. 221-236. ISSN 1212-0014.
- LEONTIYEVA, Yana. *Cizinci v ČR: „my“ a „oni“?*. Praha : Sociologický ústav AVČR, 2003. 5 s. Dostupný z WWW: http://www.cvvm.cas.cz/upl/nase_spolecnost/100018s_leontieva_cizinci.pdf>.
- INTEGRATION INDEX [online]. 2007. [cit. 2008-06-03]. Dostupný z WWW: <http://www.integrationindex.eu/>

- Národnosti v ČR do r. 1921 [online]. Praha : Český statistický úřad, 1998 , 20.11. 2007 [cit. 2008-04-25]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/narodnosti_v_cr_od_r_1921>.
- Nabývání státního občanství ČR [online]. Praha : Český statistický úřad, 1998 , 17.8. 2007 [cit. 2008-05-03]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_nabyvani_obcanstvi>.
- Národnostní složení obyvatelstva : textová část [online]. Ediční plán 2003. Praha : Český statistický úřad, 1998 [cit. 2008-05-08]. Dostupný z WWW: <[http://czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/C2002F154B/\\$File/Kapitola6.pdf](http://czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/C2002F154B/$File/Kapitola6.pdf)>.
- PAVLÍK, Z.; KALIBOVÁ, K. 2005. *Mnohojazyčný demografický slovník – český svazek*. Praha: Acta Demographica XV, 2005. 184 s., 2. vydání, ISBN 80-239-4864-4.
- PENNINX, R. et al. 2007. Policymaking related to immigration and. Coutry Report on The Netherlands [s.l.] : [s.n.], 2007. 37 s. Dostupný z WWW: <<http://www.imiscoe.org/publications/workingpapers/documents/IntegrationPolicymakingDutchase.pdf>>.
- Pilotní projekt Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků [online]. c2004 [cit. 2008-04-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.imigracecz.org/?lang=cz&article=media&page=4>>.
- Počet cizinců v ČR : Cizinci podle typu pobytu, pohlaví a st. občanství [online]. Praha : Český statistický úřad, 1998 , 5.10. 2007 [cit. 2008-05-12]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-001>.
- Počet obyvatel [online]. Praha : Český statistický úřad, 1998 , 4.3. 2008 [cit. 2008-04-17]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/pocet_obyvatel_m>.
- Pohyb obyvatelstva v České republice [online]. Praha : Český statistický úřad, 1998 , 6.3.2008 [cit. 2008-04-28]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/casova_rada_demografie>.
- Rozvodovost : historie [online]. Praha : Demografie.info, 2005 [cit. 2008-05-06]. Dostupný z WWW: <http://www.demografie.info/?cz_rozvodhistorie>. ISSN 1801-291.
- VERMEULEN, H.; PENNINX, R. 2000. Introduction. In: Vermeulen, H., Penninx, R.,(eds.): *Immigrant integration. The Dutch Case*. Amsterdam: Het Spinhuis, 2000. s.1–35.
- Vývoj sňatečnosti a rozvodovosti : Ediční plán 2002 [online]. Praha : Český statistický úřad, 18.10. 2002 [cit. 2-05-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2002edicniplan.nsf/tab/B6003ECF1F>>.
- YOUAKIM, J., M. 2004. Marriage in the context of imigration. Philadelphia: *The American Journal of Psychoanalysis*, 2004, roč. 64, č. 2, s. 155–165
- Zahraněční a vnitřní migrace - datové údaje : Zahraněční a vnitřní stěhování cizinců; 1995-2007 [online]. Praha : Český statistický úřad, 1998 , 14.5. 2008 [cit. 2008-05-16]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/datove_udaje/ciz_migrace>.